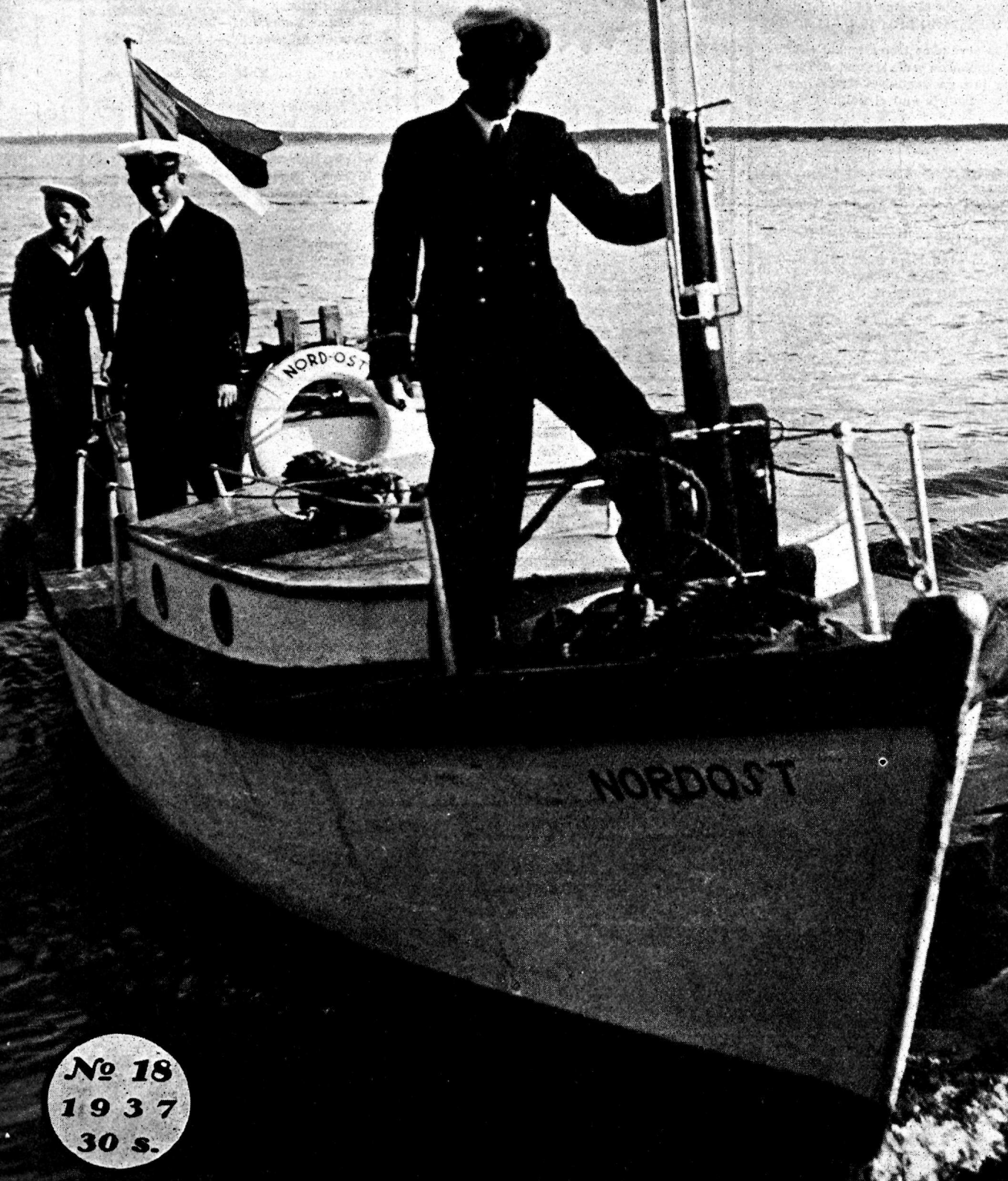

Haitse Hoiu!

No 18
1937
30 s.

TOIMETUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8, Kaitseliidu Peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja: kolonel J. Maide
telefon 451-94.

Tegevtoimetaja: kapten A. Truuvere
telefon ametis 451-89 ja sv. 156-a,
kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu Peastaap.
Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti
ja neljapäeviti kella 10.00—12.00.

Kaastöö arvatakse tasu alla, kui sellele
tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvi-
tamata ja tagasisaamiseks markimata
käskkirju alal ei hoita.

*

TALITUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9—3.
Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr.,
1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

Nr. 18

1937

SISUKORD:

- E. H. Truuvere:* Sügismõtteid päevaküsimusist.
— Lääne Malev 1917—1937. a.
Zwiazek Strzelecki — Poola Küttide Liit.
J. T.: Harju Maleva 20. aastapäeva puhul.
H. Tammart: Sügisel asume klubihõntuid korraldama.
— Narva Malev 20-aastane.
— Viru Maleva aastapäeva pühitsemine.
H. Virts: Balti riikide omakaitseorganisatsioonide vahelised laskevõistlused.
H. Veldenbaum: Kl. purilendurid Kuutsemäel.
N. Mirt: Kas on võimalik sumbutada lasu kõla?
— Muusikalisi meelelahutusi noortele.
— Kuidas päästeti Ristna tuletorn.

ESINDAJA:

M. NARITS & Ko.

TALLINN, NIGULISTE 14, TELEFON 446-68

Need uued N.V. õmblusmasinad on niivõrd viimistletud ja täiendatud, et võistlevad täiel määral maailma parimatega. Praegune „UNION“ tagab hea materjali tõttu vastupidavuse, omab kerge käigu ja kindlustab puhta, täpse ja peene töö.

Tagavaraosad saadaval.

Tasuta ilutikanduse kursused.

Kaitse Kodu!

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 18

Tallinnas, neljapäeval, 30. septembril 1937

XIII aastakäik

Sügismõtteid päevaküsimusist

1.

Tänavune sügis on meile saanud rohke töö, hea lõikuse ja kosutava kodurahu jätkumisega. See on tööviljalt ja meie kodanikkonna üldise olukorra paremuselt tulemusrikkamaid sügiseid viimaseil aastail. Töörohkus on meil praegu suurem kui kunagi varem. Tööpuuduse asemele on asunud mõnel alal isegi takistavaks muutuv tööliste puudus. See tõendab meie majanduselu kiiret ja võimsat tõusu.

Ülesehitav töö ja rohke uute ettevõtete ning väärtuste juureloomine jätkub pidevalt ja headel välja vaateil põhjenenult. Töötasud on paljudel aladel järjekindlalt paranenud ja võimaluste piires tõusnud. Seejuures on rõomustavalt tõusnud ka meie omasaaduste kvaliteet.

Suvi andis ka meie põllumeestele ja aiapidajaile hea lõikuse. Viljakoristamise ja lõikustööde tulemused on üldiselt kogu maal head. Kuna ka vilja-, lina-, karjasaaduste- ja lihahinnad on kõrged ning püsivad, ja algaval talvel pole kuidagi ette näha nende langust, siis võib põllumees praegu ka tuleviku peale lootusrikkad väljavaated püsima jätta.

Põllumajanduse ning tööstuse tõusu ning hea konjunktuuri tõttu on olukord paremuselt jõudnud ka meie kaubanduses ning kultuurilise elu alal. Kui kõikjal on tööd, ja raha nobedamalt ning rohkemal määral ringi voolab, siis läheb kõigil elu lahedamaks. Ja sellane

olukord koos tasakaaluka ning kindla juhtimisega mõjub rahustavalt, julgustavalt ning kosutavalt ka sisepoliitilisele olukorrale.

Tänavune sügis ja järgnev talv on meile tähtsad ning lootusrikkad ka riikliku elu kujunemisel. Kolmandal septembril välja kuulutatud uue põhiseadusega algas meil ülemineku ajajärk, mis meid rahulikult peab välja viima neist aegadest, mis viimaseil aastail on valitsenud.

Esimese põhiseaduse viimaste aastate rahutu ja sisepoliitiliselt nõrgale korrale viidud olukord ning sellele järgnenud teise põhiseaduse aegne erakorraline, kuid korda ja rahu taotlev valitsemiskord on lõpule jõudmas. Riigihoidja K. Pätsi juhtimisel asub vabariigi valitsus eeloleval hooajal riikliku elu arengut viima neile roobastele, mis talle on annud Rahvuskogu uue, uuelaastal kehtima hakkava kolmanda põhiseadusega.

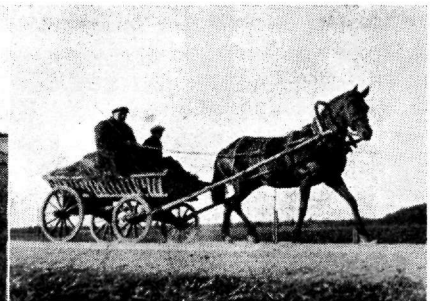
Kõigi lootus on sellele, et see ülemineku-ajajärk kujuneks rahulikuks ja viljakaks tööajajärguks meie riigilaeva jõudmisel kindlale rahvalitsuslikule korrale. Arvestades meie rahvamajandusliku olukorra tõusu ja valitsuse õnnistussikkale juhtimisele rajatud sisepoliitilise rahu püsimist viimaseil aastail võime olla kindlad, et meie oma „kolmandasse riiki“ jõuame kõigiti rahulikult, sisemiselt tugevnenuna ja kindlamate lootustega Vabariigi arengu veelgi kiiremale tõusule.

SÜGIS — Kartulivõtt

Künd

Koolisõit

Rannikul

2.

Septembri esimesel poolel teostusid kogu meie rannikul suuremad merekaitseliidu õppused. Kogu ranniku rahvas, kes on koondunud kodukaitse ümber, võttis suure huvi ja innuga osa neist sügisõppustest, mis omal alal meil olid esimesed, suuremad ja laialdasemad.

Õppused viidi läbi kavas ettenähtud korras, teostades kõik vajalised harjutused ja katsed. Isegi torm ei suutnud takistada meie kodukaitsete tööd, nagu seda nägime Haapsalus, kus õppused sattusid pahrile ilmale. Rõõmsalt, täis kohuse- ja distsipliinitunnet teostasid kodukaitse mehed ja naised kõik, mis oli ette nähtud manöövrivate edukaks läbi viimiseks.

Merekaitseliidu õppused õnnestusid üldiselt hästi, sest Kaitseliidu ridades on palju kogenud mehi, kes sõda on näinud ja raskeid võitlusi ise kaasa teinud või neid juhtinud. Need mehed on suutelised oma vanade kogemustega rannakaitse ja sõja moodsamaid teooriaid ühendama praktikaga. On ju ka sõjas vilumus ja kogemused äärmiselt suure väärtusega. Nägime seda Vabadussõjas, mis öeldakse just selle tõttu võidetud olevat, et meil oli kümneid tuhandeid kogenud ohvitseri, allohvitseri ja sõdureid, kes parajasti olid läbi teinud rasked maailmasõja kõige mitmekülgsemad võitlused. Need kogunud mehed koos tuliste noortega tõidki meile võidu määratu suure vaenlase üle.

Oleme pika rannikuga riik. Rand on eestlase kodu, — kuid see on vaenlasile lahtine ja ihal-

datav kodu. See kõik kohustab meid olema eriti valvel ja kogenud rannakaitseks. Möödunud õppused andsid meile rohkeid ja uusi kogemusi, mis tõstavad meie rannakaitse taset. Tulevik kohustab meid selles töös veelgi rohkemale.

Meie Kaitseliit on ka tänava püüdnud hoogsalt tööd teha oma ridade kõvendamiseks ja rahvusliku kodukaitse löögivõime tõstmiseks.

Suvised õppused möödusid intensiivsete laskeharjutuste, mitmesuguste laagrite ja muu suvel hõlpsamini teostatava töö tähe all. Ja kui vabanesid põllud, korraldati rida taktikalisi õppusi laiemal maastikul. Nüüd peatselt on juba ilmastiku tõttu viimased väliõppused lõppemas ning siis algavad siseõppused ja sisetugevus, kus kodukaitse meestel on oma, naistel oma ja noortel oma töö ees, et täita aastaprogrammi.

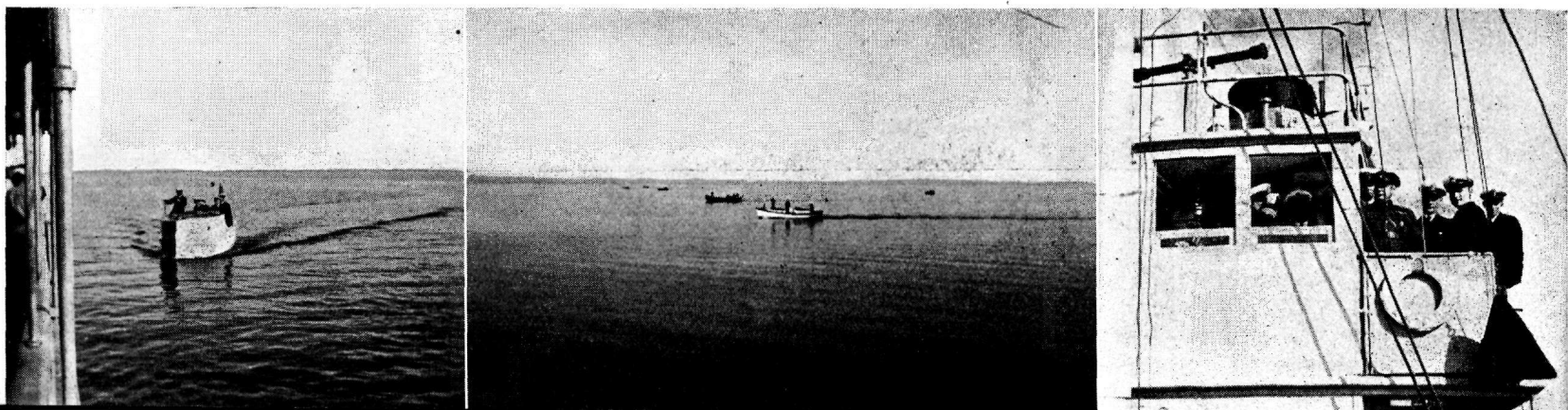
Septembris pühitsesid mitmed malevad oma 20. aastapäeva. Pidustuste paraadid andsid meeldiva pildi nende malevate koosseisust, distsipliinist ja varustusest. Eeloleval sügisel on veel ees mitme maleva 20-nes aastapäev, mille vastu kohtadel valmistatakse. Üldiselt on meie Kaitseliidu ridades praegu näha püsivat huvi ja hoogu oma ülesannete täitmiseks. Toogu eelolev sügistalvine hooaeg jälle uusi inimesi ja uut energiat selle vabatahtliku pere ridadesse.

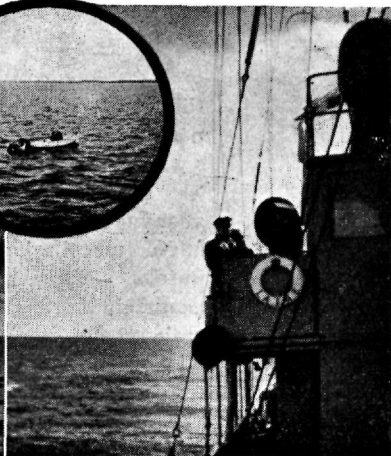
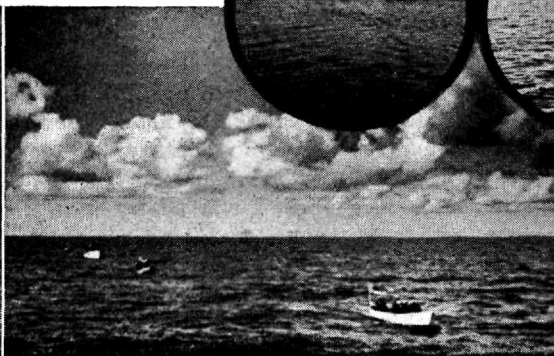
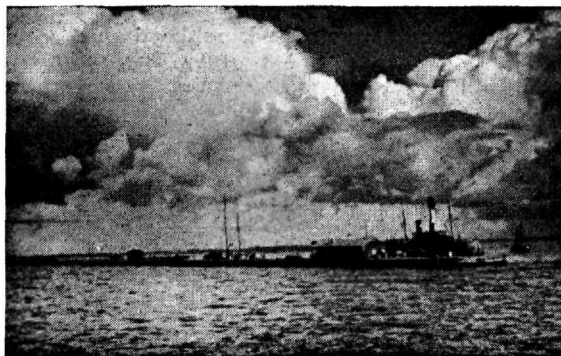
3.

Väljas on käimas sõjad. Ajaloo suurima ja verisema tapluse — maailmasõja — lõppedes ja Rahvasteliidu loomisel loodeti, arvestati ja usuti kõikjal, et edaspidi enam kunagi ei tule ühtki sõda! Kogu inimkond oli tüdinud rängast heitlusest, mis nõudis hirmsaid ohvreid ja pingutas raskelt peaaegu kõiki rahvaid. Nüüd pole maailmasõjast mööda veel kaht aastakümnetki, kui juba mitmel pool keevad verised võitlused ja üldiselt valmistatakse uue sõja ning enesekaitse vastu.

Algas see sõdade seeria Itaalia tungimisega maailma vanima keisririigi — Abessiinia — kallale. Uus Rooma moodsa tehnika abil vallutas kergesti vana riigi, mis oli jäänud algelisemale arenguastmele. Nüüd keeb vihane võitlus kahe kollase suurrahva — jaapanlaste ja hiinlaste — vahel. Üllatavalt kiiresti europaseeruv ja võimsalt arenev Jaapan, kes ajaloo kestel polevat kaotanud ühtki välissõda, tahab oma valitseva dünastia 2000-aastaseks juubeliks 1940. aas-

PILTE MEREKAITSELIIDU SÜGISÕPPUSTELT

PILTE MEREKAITSELIIDU SÜGISÕPPUSTELT

taks vallutada maailma suurima rahvuse — hiinlased, kelle riik on sisemiselt lõhenenud ja nõrgenenud.

Verine võitlus käib Vaikse ookeani kaldail, mida põnevusega jälgivad kõik maailma suurriigid. Kas võidab Jaapan või kaotab ta esmakordselt oma välissõja? Ja seda oma suurima saagi võitmisel. Kas variseb lõplikult suur Hiina riik või tõuseb temas viimaste sajandite nõiavõim — rahvustunne? Igatahes sõjajumal Marsil on kollaste juures suur ülesanne. Jaapani võidu korral tekib Vaikse ookeani kaldale võimsaim värviline suurriik, kes siis ähvardavalt võib asuda peremeest mängima kogu Kauge-Idas ja sellel maailma suurimal merel.

Juba üle aasta käib verine kodusõda ka vana Euroopa pinnal, Hispaanias. Võitlus käib parempoolsete ja pahempoolsete vahel. Hispaanlased, valge rassi veriseimad ja tooreimad sõdurid, kelle metsikused Ameerika vallutamisel, Madalmaade rõhumisel ja inkvisitsioonigaegadest on ajaloo tumedamaid lehekülgi, tapavad nüüd üksteist. See rahvas, kes valgest rassist kuni tänapäevani ihaldab verisemaid vaatamänge — härjavõitlusi —, on nüüd asunud enese kallal aadrit laskma.

Pahempoolsed tahavad sotsiaalset õiglust ja paremat olukorda rõhutatud töölis- ning talupojaklassile, kuid kahjuks võitlevad nad punaseile omase metsikuse ja halastamatusega. Parempoolsed kaitsevad kultuurilisi väärtusi ja korda, kuid töötavad hispaania rahva jätta kõike edu takistava kiriku ning rahva massi rõhuvate aristokraatide meelevalda alla. See on ühe rahva kurb kodusõda, kus mõlemail pooltel on häid ideaale, kuid ka raskeid väärvähte. See on ajaloo kättemaks seisusteks lõhenenud rahvale, kes pole suutnud osata kultuurilise ja sotsiaalse eduga kaasas käia. Nüüd on see rahvas ohvriks sisemistele kirgedele ja klassivaenule ning tallermaaks välistele huvidele suurrahvaste vahel.

Sõjakoldeid on ka mujal. Saksamaa ähvardav relvastumine on üles äratanud Suur-Britannia, kes praegu täiel jõul relvastub üldise korra, maailma merede vabaduse ja oma laialdase riigi kaitseks. Sõjad on jälle käimas ning maailm relvastub täiel hool. Sõjatüdimus on kadumas ja inimveres mässab jälle janu raua järele.

4.

Suurte rahvaste vahel püsivad iseseisvana ainult need väikerahvad, kelle riiklik kord ja rahva kultuuriline tase on kõrged. Väikeriigid peavad erilise hoolega püüdma tõsta oma valitsemiskorra püsivust, kaitsejõudude väljaõppe taset, sotsiaalsete olude õiglust, rahva distsipliinitunnet ja rahvusliku kultuuri kõrgust. Kõige selle aluseks on aga rahva ja noorsoo igakülgne ja hoolikas kasvatus ning organiseerimine.

Meie riigi geopoliitiline asend on halvima. Oleme kahe suure ja vaenulise rahva vahel, mere liikumisteede ääres, lääne ja ida piiril. Oleme ihaldatavad nii mitmele, kes ajaloo kestel on end näidanud jõhkramast ja saagiahnemast küljest. Meie rahva kohuseks on erilisel hoolitseda korra ja kultuuri kõrguse eest, et olla suuteline kodukaitseks ja väärida tuge ülekohtu vastu.

Distsipliin on korra ja edu aluseks. Selle kasvatamise eest peame igal alal hoolitsema. Oma sõjaväe ja Kaitseliidu kaudu oleme senini suurt tööd teinud rahva distsipliini kasvatuse alal. Eriti laialdane on Kaitseliidu mõju, kes oma ridadesse on püüdnud koguda rahvuslikke mehi ja naisi ja kes oma noorteorganisatsioonide — noorkotkaste ja kodutütarde — kaudu püüab kodanike kohusetunnet ja distsipliiniaustust kasvatada juba varajasist aastaist.

Rohket tööd sel alal on teinud ka mitmed teised organisatsioonid. Nüüd on haridusminister A. Jaaksoni algatusel tugevama distsipliini kasvatuse viidud ka koolidesse, kus seda senini küllaldaselt kindlalt ja vajaliselt süstemaatiliselt ei rõhutatud ega õpetatud. Meie kool rakendatakse nüüdsest peale kindla distsipliini arendamise teenistusse. See rõõmustav samm tehti tõesti tarvilisel ajal ja vajalises ulatuses.

Et algkoolide juhte tutvustada uute nõuetega kasvatustöö alal ja neile anda uusi teadmisi ning kogemusi edaspidiseks tegevuseks, seks korraldati tänavu suvel Tondil algkoolide juhatajate laager. Küllaltki skeptiliselt tulid mõnedki pedagoogid laagrisse, kuid uue vaimustuse ja üsna uute vaadete läksid nad koos teistega üle maa laiali. Saadi aru, et distsipliini kasvatuse rõhutamine pole ainult vajadus edukamaks

tööks rahulikel aladel, vaid ka vastuvaidlematu paratamatus riigikaitse tugevuse seisukohalt.

Meie võime olla kuitahe suured humanistid ja veendunud patsifistid, kuid kui suurte rahvaste noorsugu marsib ja drillib, kui komsomoli valmistatakse uuteks võitlusiks ja igasuguseid jugendeid õhutatakse „suurtele tegudele ja tuleviku ülesandeile“, siis peame meie veelgi hoolsamalt õppima ja valmistuma organiseeritud ja hästidistsiplineeritud enesekaitseks.

Mõnelt poolt — kahjuks isegi mõne kauemtöötanud pedagoogi suust ja sulest — kuulduv küll veel mõistamatut, sihilikku ja tõsiolusid vassivatki nurinat, et nagu pandaks nüüd „kõik muudkui laagritesse ja relvad kätte! Õpetajad ja õpilased telkidesse ja raamatud nurka! Kõik militaristlikule meelsusele ja militarismi jaoks!“

See on väär ja kahjulik nurin. Raamatuid ei käse keegi nurka heita, vaid distsiplineeritud noorsool tuleb nad veelgi hoolsamalt kätte võtta. Laagritesse ja telkidesse tuleb vahel minna juba kas või tervise huvides. Ja mis on meie väikerahva militarism? Rahvusliku ja riikliku enese- ja kodukaitsese vaimu kasvatamine, — ei maud midagi. Seda tuleb paluda uskuda ka igal sellasel „humanistil“, kes arvab, et vähishädaohu vastu võime minna ka linga-longa ja oma elu elada ning vaimu harida vast ka imperialistliku vallutaja ja võõra meelevald all. Kas on sellaseil isikuil endiste aegade kogemused meelest läinud või ongi neile armas endise vana idapoolse „intelligentsija“ viril ning ainult targutav õhkkond?

Rohkem korda ja distsipliini meie rahvasse! Seda on meil vaja iseseisvuse püsivuseks, majandusliku ja kultuurilise arengu kiiremaks tõusuks ja kodukaitsese kindluseks. Kord ja distsipliin ei tõkesta mingit vaimsust ega humaansust, vaid loovad kindlama aluse nende taotlemiseks ja tõusuks.

5.

Praegu on meil teist aastat päevakorral kodukaunistamise hoogtöö. Senine propaganda ja organiseerimistöö on kannud üsna rõõmustavat vilja,

mis et üle maa on kõikjal palju hoonete ja kodude ümbrust ja sisemust kaunistatud, rohkesti uusi vilja- ja ilupuid ning -põõsaid ja puiestikke istutatud, tuhandeid elamuid ja muid hooned värvitud ja muud korrastamistööd tehtud.

Nii omavalitsused, koolid, eraorganisatsioonid, riiklikud asutused kui ka väga paljud eraisikud on vabatahtlikult hulk tööd ära teinud selle rahvuslikult tähtsa aktsiooni alal. Istutamistööd ei anna küll kohe otsest efekti, kuid seda suurem on meie rahulolu ja rõõm mõnede aastate pärast, kui need puud ja põõsad on sirgunud ja siis annavad ilusa pildi ning hea tunnistuse meie praegusest hooldest ning ilumeelest. Värvimistöid takistasid ka tänavu rohked ja sagedased vihmasajud suve keskel, kõrged tööpalgad ning töölistepuudus.

Ka tänavu sügisel tuleks meil rohkesti istutada uusi puud ja põõsaid. Eelkõige peaks aga kõigi vanade, kuivanud ja murdunud puude asemel aedades, puisteedel, maanteedes ääres ja kodu ümbruses istutama uued — ning kindlasti uuendama murdunud toed ja katkenud sidemed.

Kuna rohkeiks istutamistööks olime ette valmistamata ja meil nappus ja puudus on parajast koolitatud istutusmaterjalist, siis võime väga hästi istutada ka kaunimaid metsapuud, näiteks kaski, kuuski jne., mida meil metsades, võsades ja heinamaadel on külluses. Tuleviku tarviduste huvides tuleks meil aga rohkesti asutada uusi puukoole. Igal talul, koolil või muul üksikmajapidamisel võiks olla oma peenar, kuhu juba tänavu sügisel kasvama istutada puutaimi ja tuleval kevadel külvata seemneid.

Maal valdades ja küllades tuleks korraldada puude- ja põõsasteistutamise talgud, kus vanad ja noored üheskoos rajaksid uusi puisteid, õpetaksid ja virgutaksid üksteist kodukaunistamise tööle ja ühisel jõul teeksid seda, millest hiljem on kõigil hea meel.

Kodukaunistamise hoogtöö mõtted ja siht on leidnud üldist tunnustamist. Asugem kõik arendama ja tõstma oma kodude ja kodumaa heakorda ning ilu.

E. H. Truvere.

KL LÄÄNE MALEV 1917—1937. A.

Omakaitse Läänemaal 1917/18. a.

Käesoleval aastal, 14. (27.) septembril, täitus 20 aastat sellest ajaloolisest momendist, millal 1917. a. tolleaegne Lääne maakonnavalitsus läkitas Läänemaa vallavalitsustele ringkirja omakaitse asutamise asjus.

Läänemaa oli üle ujutatud Vene vägedega, milles enamlik propaganda oli kaotanud korra- ja distsipliinitunde. Järjest kasvas vägivald ja korralage-

mus, mis Läänemaal tol ajal ähvardas viia hulgaliste toiduainete riisumistega tõsisele näljahädale vastu.

Hädaoht sundis Lääne maakonnavalitsust, mille esimeheks oli Aleksander Saar (praegune KL vanematekogu liige), õhutama omakaitse üksuste organiseerimist valdades.

Suuri raskusi tuli ületada relvade ja laskemoona hankimisel. Esiolgu õnnestus mõned kastid püsse saada Tallinna kindluse tagavaralaost, kuid enamliku

riigipööre järele (26. oktoobril) polnud enam võimalik sealt relvi saada.

Siis hakkas oktoobri algul Haapsalusse asunud 1. Eesti Polk omakaitset varustama relvadega ja laskemoonaga, olles ise energiliselt abiks omakaitse väljakujundamisel.

Nüüd kujunesid enamasjaos valdades juba korralikud omakaitse üksused, kes julgesti asusid võitlusse vägivallaga ja suutsid päästa Läänemaa hävingust. Kuhu ilmusid omakaitsemehed või 1. Eesti Polgu patrullid, seal kadus vene soldateil riisumise isu. Omakaitsest kujunes revastatud jõud, millega taanduvad vene väeosad olid sunnitud arvestama.

Kui enamlased 1918. a. jaanuari algul Tallinnast saadetud punaste madruste salkade abil Lääne maakonnavalitsuse üle võtsid, ei suutnud nad maal laiali ajada omakaitset, vaid see tegutses edasi, pooleldi küll põranda all, lüües koguni lahinguid punakaardiga, näiteks 21. veebruaril 1918. a. Vaikna vallamaja juures.

Sel päeval vangistasid punakaartlased Vaikna omakaitse asutaja Hans Habermanni, toimetasid ta vallamajja ja ähvardasid ta maha lasta. Vaikna omakaitse mehed E. Veiderma (Veiderman'i) juhatusel ruttasid teda vabastama. Tekkis tõsine kokkupõrge enamlastega. Omakaitse mehed paiskusid ahelikku ning võtsid enamlased ägeda tule alla. Enamlased vastasid, varjates end vallamaja ees väljakul leiduvate kivide taga. Omakaitse äge tulistamine sundis aga enamlasti alla andma ja Haberman'i vabastama.

Lääne maleva pealik kol.-ltm. K. SOO — õpib praegu kõrgemas sõjakoolis

Maleva pealiku aj. k.t. major K. NAARITS

Läänemaa Kaitseliidu salajane organiseerimine saksa okupatsiooni ajal.

Eesti okupeerimine saksa vägede poolt lõpetas omakaitse tegevuse Läänemaal, kuid agaramad üksused suutsid hulk püsse ja laskemoona ära peita lootuses, et okupatsioonil pole pikka iga ning et tuleb aeg, millal relvi läheb tarvis Eesti kaitseks.

Okupatsiooni ajal algas suurte raskustega seotud salajane omakaitse organiseerimine. Omakaitse organiseerimist, mida nimetati nüüd Kaitseliiduks, juhtisid Läänemaal pärastine Kaitseliidu ülem Vabadussõja ajal E. Alver, kapten V. Väeden ja senine Läänemaa miilitsa ülem J. Reinhold. Läänemaal suudeti niiviisi organiseerida pataljoni suurune üksus.

Vabadussõjaaegne Lääne Kaitseliit.

Okupatsiooni lõppedes astus tegevusse Lääne maakonna Kaitseliit. Selle esimeseks ülemaks oli Th. Rõuk, kuni 15. detsembrini 1918. a. Tema asemele astus V. Väeden, kes juhtis Kaitseliitu kuni 11. aug. 1919. a., millal ta lahkus piirivalveteenistusse, andes juhtimise üle Th. Laanele, kes oli Läänemaa Kaitseliidu ülemaks kuni ta demobiliseerimiseni pärast Vabadussõja lõppu. Kaitseliit oli enne rahvaväe mobilisatsiooni ainsaks relvastatud jõuks, mille varjul hakkati koha peal looma ametiasutusi. Tänu Kaitseliidu südile tegevusele õnnestus päästa koha peal palju varandusi, mis sakslased muidu oleksid ära vedanud.

4. kuni 6. detsembrini saadeti umbes 600 mehe ümber kaitseliitlasi Läänemaalt Tallinna nädalase toidumoonaga. Läänlased olid kutsutud pealinna kaitseks neil saatuslikel päevil, mil vaenlane lähenes Tallinnale ning seal oldi palavikuliselt ametis rahvaväe osade loomisega vaenlase tagasitõrjumiseks.

Saaremaa mässu ajal (veebruaries 1919. a.) kujunes Lääne Kaitseliidu tegevus rannavalveteenistuseks ja abistamiseks mässu mahasurumisel.

Pärast Vabadussõja lõppu demobiliseeriti Lääne Kaitseliit ning sellest säilis ainult Lääne Kütisalk, mille väikesearvuline pere omas õiguse pidada relvi ja oli vahest politseile abiks, kui teda seks vajati.

KL Lääne Malev.

Pärast 1924. a. 1. detsembri vapustavaid sündmusi haaras Läänemaad, nagu mujalgi, palavikuline organiseerimise töö Kaitseliidu uuestisünnil. Esimene koosolek, kokku kutsutud Läänemaa rahvaväe ülema aj. k. t. R. Siltsi poolt 21. detsembril, valis Läänemaa Kaitseliidu ringkonna juhatuse, mille esimeheks sai n.-lt. O. Pakas.

2. veebruaril 1925. a. kinnitati Vabariigi Valitsuse poolt uus Kaitseliidu põhikiri, mille järgi Lääne Kaitseliit nimetati KL Lääne Malevaks. Esimeseks maleva pealikuks sai vabadussõjajaagne Lääne Kaitseliidu ülem kapt. V. Väeden, temale järgnes 15. juulist 1930. a. alates A. Reio (Reinhold), 14. märtsist 1934. a. alates oli Läänemaa Kaitseliidu ülemaks kolonel-leitnant K. Soo. Juunikuus 1936. a. siirdus kolonel-leitnant K. Soo õppima kõrgemasse sõjakooli ning tema asemele määrati maleva pealiku aj. k. t. major K. Naarits, kes käesolevalgi ajal on maleva tegelikuks juhiks.

Maleva pealiku abiks on alates 1926. a. E. Leopas. Maleva juhatusse kuuluvad praegu peale maleva pealiku ja ta abi pealikud A. Saar, B. Melts ja A. Roosiorg.

Instruktorina töötavad: vanem-instruktori aj. k. t. lt. F. Laurmaa, instr.-lt. V. Pringi ja noorem-instruktorid lt. P. Pärtel ja lt. A. Meriloo.

Malevas on kuus malevkonda: Haapsalu mlvk.-pealikuks lt. O. Uluots, Risti mlvk.-plk. R. Nael, Lihula mlvk.-plk. V. Krimm, Märjamaa mlvk.-plk. E. Arnover, Hiiumaa mlvk.-plk. V. Rõõmus ja Kullamaa mlvk.-plk. G. Kokka.

Naiskodukaitse Lääne Ringkonna esinaiseks on pr. E. Seimas, Noorte Kotkaste Lääne Maleva vanemaks A. Üksti ja Kodutütarde Lääne Ringkonna vanemaks pr. L. Kaal.

Käesoleva aasta detsembris võib praegune KL Lääne Malev tagasi vaadata 13-aastasele arengule. Selle aja jooksul on KL Lääne Malev kujunenud tugevaks ja üksmeelseks üksuseks, haarates oma tiiva alla noorte organisatsioonid Noorte Kotkaste Lääne

Maleva ja Kodutütarde Lääne Ringkonna näol, mis järjekindlalt on arenemas.

13 aasta jooksul on Lääne Malev sammunud kindlasti eduteed. Laskeala hakkas malevas erilist hoogu võtma 1928. a. poole, millal asutati Kaitseliidu ülema poolt laskmine võistlusprintsibiile klassiküttide ja klassilaskurite kutse loomisega. Praegu moodustavad kütid ja klassilaskurid juba enamuse maleva koosseisust.

Tippsaavutustest olgu siinkohal märgitud J. Rulli tulek 1933. a. üleriiklikel kaitseliidu laskevõistlustel esikütiklassi meistriks ja 1937. a. väikekalibriilise püssi meeskonna kaitseliidu meistri tiitli ja ta koosseisu kuuluva lt. V. Pringi kaitseliidu meistri tiitli omandamine individuaalalal.

Karrikavõistlustel 1936. a. oli maleva keskmine silm 47,746, lisa-silmadega 49,3. Samadel võistlustel tuli veel Lääne Maleva Loodna kompanii kompaniide ringkonnas esikohale 64,633 keskmise silmaga.

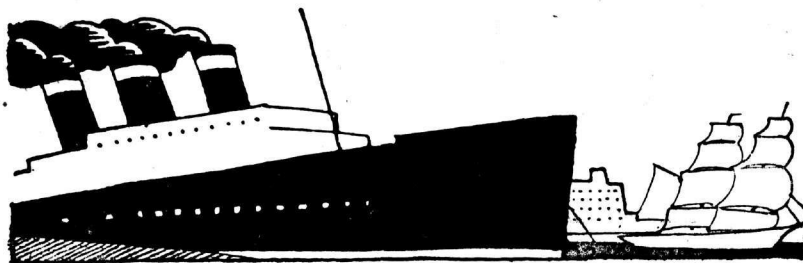
Taktiilisel alal on malev sammunud samuti eduteed. Sel alal on peetud hulk õppusi ja kursusi. Pealeselle on maleva üksused osa võtnud Kaitseliidu Peastaabi poolt korraldatud manöövrist, nimelt: Keila sõjast, Saue manöövrist, Saaremaa dessant-operatsioonist, Tapa manöövrist ja Sakala sügismanöövrist.

Merekaitseliit on Lääne Maleva noorim formaatsioon, asutatud 1934. a. Lääne Maleva mereüksuste pealikuks on vanem-leitnant V. Samon. Haapsalu meredivisjon on esimene mereüksus merekaitseliidus, kes muretses endale kiirmootorpaadi 1934. a. Mootorpaadil HMDDI toimus 26. aug. samal aastal Kaitseliidu ülema juuresolekul pidulik lipu heiskamine, mis oli esimene sellesarnane sündmus merekaitseliidus. Merekaitseliidu üksused arenevad malevas jõuliselt, kuna läänlaste hulgas on palju meremehi.

Lääne Malev oli ka esimene malev, kes endale soetas häälekandja „Lääne Maleva Teataja“. Selle algatajaks oli maleva pealiku abi E. Leopas. Teataja esimene number ilmus 15. aug. 1928. a.

Lõpuks olgu veel mainitud, et Lääne Maleva gaasikaitse pealik leiutas püssiõli „Kalitõli“, mis praegu on kogu Kaitseliidus tarvitusele võetud.

Astudes oma 21-ssse eluaastasse Lääne Maleva senine areng töötab jätkuda edaspidigi edukalt, kuna läänlastes on valitsemas tõsine isamaalsus, mis tunnistab eesti rahva suurimaks varaks ta iseseisvuse ja vabaduse, mille kaitseks on vajaline koonduda Kaitseliidu ridadesse kaitseoskuste omandamiseks ja tugeva üksmeele ning valmisolekule arendamiseks.

Związek Strzelecki — Poola Küttide Liit

Meie Kaitseliitu ja Poola Küttide Liitu seovad juba rea aastate kestel relvavendlikud sidemed. Hiljuti toimus Küttide Liidu (Z. S.) delegaatide peakoosolek, kus Z. S. peakomandant kolonel M. Frydrych esitas ülevaate Z. S. tegevusest ajavahemikul 1934—1937.

Alljärgneva toome kokkuvõtte sellest ülihuvitavast aruandest, et tutvustada meie Kaitseliidu pere liikmeid ja mõtteosalisi oma Poola relvavendade tööga ja eluga.

Poola Küttide Liidu (Z. S.) liikmete arvuline koosseis püsib juba mitmendat aastat ühel tasemel, välja arvatud kotkad (Z. S. noored), kelle arv on tunduvalt tõusnud. Seejuures on Z. S-i moraalne ja ideeline väärtus ja tase karmi selektiivsuse ja innuka kasvatustöö tagajärjel märksa paranenud ja tõusnud.

Organisatsioonis viidi läbi ümberkorraldus, mille eesmärgiks oli kokku liita väikesi ja nõrku üksusi suuremaks ja tugevaks üksusiks. Praegusel ajal on Z. S-il Poolas 4385 normaalüksust 453.274 liikmega, Prantsusmaal ja Belgias 194 üksust 5438 liikmega, kokku kodu- ja välismaal 4589 üksust 458.712 liikmega. Pealeselle omab Z. S. Poolas veel 76 ratsaüksust, 24 meriüksust, 274 spordiklubi ja 906 Z. S-i sõpraderingi.

Aruandeaastate kestel on suurimat rõhku pandud Z. S. liikmeskonna väljaõppe-töö süstematiseerimisele ja normaliseerimisele, eriti aga juhtiva koosseisu täiendamisele, noorsoo kasvatus- ja mõjustustööle ning kogu liikmeskonna sõjalise ja kehalise kasvatuse korraldamisele.

Ohvitseride ja instruktorite kaadri väljakoolitamine sündis kursusel ja laagris, millised olid organiseeritud Z. S-i Keskliidu poolt, kuna allohvitserid said oma kooli Z. S-i ringkondade (meie malevad KK) ja allringkondade poolt korraldatud kursusel ja laagris.

Eelnimetatud kursused ja laagrid tegid läbi 2081 ohvitseri ja 5955 allohvitseri. Üldise massi sõjaliste teadmiste täiendamiseks kasutati ära W. P. (Poola sõjalist ettevalmistust korraldav organ) laagreid, kuid ka Z. S. enda laagris viibis 1508 kütti ja kotkast.

Noorte ja algajate koolitus teostus W. P. poolt seatud programmi järgi. W. P. kaadrite kui ka Z. S. oma kaadri kaasabil.

Ohvitseride ja allohvitseride kaadri distsipliini kontrollimiseks olid 1937. a. korraldatud vastavad kokkutulekud üle riigi ühel ajal. Sellele tuli kokku 4136 ohvitseri ja 10016 allohvitseri ehk 71% kogu kaadrist. Seda protsenti tuleb lugeda väga heaks, võttes arvesse kõiki raskusi, mis tulijail oli seoses kutselise

tööga, sõidukuludega, ilmastikuga ja haigestumistundega.

Kodanliku ja seltskondliku kasvatusena tegeleb Z. S-is eriosakond, millel peamisteks tegevusaladeks on: a) seltskondlik kasvatus, b) kotkaste töö korraldus, c) kutseline kasvatus.

Lähtudes töö süsteemist ja vormist ning meetotist, mis on kooskõlastatud sõjaväe võimude nõuetega — anti aruandeaastate kestel välja: 1. seltskondliku kasvatusalused, 2. juhendid instruktorite kaadriks, 3. instruksioonid monograafia autoreile ja koolitatakse 257 kursusel välja 4719 kodanliku kasvatusereferenti ja 347 kursusel 6574 seltskondliku kasvatusereferenti. Pealeselle omab Z. S. veel mõnetuhandleikmelise seltskondliku kasvatuskaadri, mis peamiselt koosneb kooliõpetajast.

Z. S. saavutused kodanliku kasvatusalal moodustavad 187 küttide maja, 8219 küttide kodu, 1585 raamatukogu (233.024 köidet).

Aru saades, et noorpõlv, kes on kasvatatud Z. S. ideoloogia kohaselt, on alusmüüriks Z. S-i edaspidisele arenemisele, on hiljuti alustatud kotkaste liikumine ümbritsetud erilise hoolitsusega. On pandud erilist rõhku sellele, et organiseerida laagreid ja kursusi noorte tervishoiu, kehalise kasvatus, meelsuse ja väljaõppe eesmärgil ja et neid ettevõtteid juhiks organisatsioonidega tihedalt seotud spetsialistid. Selleks on välja koolitatud kaunis kogukas arv kotkaid — instruktoreid.

Teades, et täisväärtuslik kodanik peab olema hea spetsialist ka oma isiklikus töös, korraldas ja organiseeris Z. S. maal põllutööd ja linnades kutsutööd mitmetel aladel.

Põllutöö alal on Z. S. 1934. a. peale esimesel kohal Poola teiste organisatsioonide keskel. Kursusel

Kolm põlve kütte

õn välja koolitatud põllutöö alal 6008 eestvedajat ja töödest võttis osa 26162 õpilast. Töö koordineerimise otstarbel Z. S. andis välja laiaulatusliku põllutöö-programmi ja põllutöö organiseerimise põhialused.

Tugides tõsiolule, et kehaline kasvatus ja küpsus on sõjalise väljaõppe ja ettevalmistuse olulisimaks aluseks, on Z. S. pöörnud erilist tähelepanu selle ala õigesuunalisele arendamisele nii maal kui linnas. Seejuures töötatakse kõige pidevamas kontaktis kehalist kasvatust ja sõjalist ettevalmistust juhtivate riiklike asutustega. Selle töö tulemusest annavad tunnistust järgmised arvulised andmed: 75% Z. S. üksusist omavad oma spordiringid, pealeselle kuulub 274 sektsiooni Poola Spordi Liitu. Siin olgu märgitud, et Spordi Liitu kuuluvad küll peamiselt linnade spordisektsioonid, sest maa sektsioonidel pole niivõrd võimalik majanduslikel põhjusil võistlusist osa võtta. Poola Riikliku Spordimärgi (tunnismärk) 1936. a. said 47.388 Z. S. liiget ehk 61% kogu märkide summast, mis saadud tsiviil (era) grupis, kuhu kuulub Z. S. Ajaloolisel rännakvõistlusel (Marsz Szlajem Kadrowki) 1936. a. kõik Z. S. osavõtjad meeskonnad täitsid selle võistluse.

Sportliku laskeasjanduse alal Z. S. püüab seda spordiala populariseerida, organiseerides suurel arvul võistlusi, ehitades laskeradasid ja andes laiemaile hulgle kasutada relvi ja laskemoona.

Poola Küttide Liidu territoriaalne jaotuskaart

1936. a. kestel korraldati Z. S. 320 suuremat laskevõistlust ja ligi 4000 vähemat kohapealset laskevõistlust.

Oma kodumaa territooriumil on Z. S. praegu 3000 oma laskerada — 1934. a. oli neid 1080. Tänapäeval on Z. S. 249 laskesportklubi ja -sektsiooni — 1934. a. oli 80.

Klassilaskurite märke anti 1936. a. välja 82.840 inimesele.

Peale eelnimetatud alade Z. S. propageerib järgmisi eriharrastusi ja eri spordiliike: purilend, mootorsport, raadio ja veesport.

Üksikalasid iseloomustab järgmine pilt:

Purilend — 1400 liiget, 26 klubi ja sektsiooni, 52 purilennukit ja 3 mootorlennukit;
mootorsport — 1750 liiget, 48 klubi ja sektsiooni, 924 mototsiklit ja 98 autot — mis kõik liikmete omandus;
raadio — 126 liiget, 7 klubi ja sektsiooni;
veesport — 64 klubi ja sektsiooni, 2 õppekeskust, 37 üksust sisevetebaasides ja 6 üksust merebaasides.

Poola naiskodukaitse organisatsioon on Z. S. iseseisev üksus, kel on oma põhikiri. Poola naiskodukaitse tööd juhivad iseseisvad naisjuhid, kes alluvad otseselt Z. S. peakomandandile, kuid seejuures on neil juhatused ühised Z. S. meesorganisatsiooniga.

Naiskodukaitse liikmete arv suurenes tunduvalt 1934. a. — 28.653, nüüd aga 43.419. Selle aja kestel on üleriiklikel kursusel käinud 3.372 NKK liiget ning ringkondade kursusel 4036 NKK liiget. Naiste välja-koolitamine on arenenud peamiselt kolmel peasuunal: enesetäiendamine, käsitöö ja instrueerimise oskus.

Trükisõnas on peale Z. S. häälekandja „Strzelec“ sisse viidud eriteadete osa ajakirja „Polska Zbrojna“.

Raadiot on kasutatud Z. S. pidustuste ülekandeiks, loenguiks, teadaandeiks ja kuuldemängude edasiandmiseks.

Filmiühing „Z. S.“ laskis välja 100 propaganda-filmi, mida on linastatud kõigis Poola linnades, samuti Z. S. üksusis, kooli kinodes ja P. W. organisatsioonides. Korraldati 5 suuremat Z. S. näitust — Warsawis 1934. a., Posenis 1936. a., Bukarestis 1934. a., Clus 1935. a., Chicagos 1935. a.

Välisosakonnas viidi läbi koostöö Eesti, Läti, Soome ja Rumeenia kodukaitse ja noorte organisatsioonidega.

1934. a. teisel poolel alustati erialana tegevust rahvatervishoiu eest hoolitsemises. Anti välja vastavad instruksioonid. Astuti ühendusse Sõjaministeeriumi vastavate instantsidega ja sotsiaal-hoolekandeaasutustega ning saadi soodustusi sanitaarasutuste kasutamiseks. Koolitati välja 200 NKK liiget maakodude tervishoidu käsitlevaid kursusel ning 43 NKK liiget võttis osa halastajaõdede kursusist.

Harju Maleva 20. aastapäeva puhul

Selle kirjutuse lugeja, oled sa kaitseliitlane või mitte, usu, et on rõõm kirjutada: Harju või mõni muu malev on vana kaks aastakümnet! Kui meenutate ajastu sünget tausta ja neid ülesandeid, mis olid eesti rahval kakskümmend aastat tagasi; kui meenutate neid närvide ja elava jõu pingutusi, millega panime kõlama oma keele ja panime kehtima oma ajaloolised õigused oma põlisel kodumaal ning heiskasime oma rahvuslipu asutusile — siis rõõmustate koos Kaitseliidu perega.

Seda enam on põhjust rõõmustada, et Kaitseliit kujunes välja rahva enese tahtel, üksikute kodanike liitmisel korra, oma varanduse, elu ja perekonna kaitseks, ajal, kui kõikjal haihtus võim ning kord. Ja nüüd on Kaitseliit suurim organisatsioon Eestis, kelle vabatahtlik ülesanne on valvata oma kodu. Eks ole see ühtlasi atestatsioon eesti rahva küpsest ühiskondlikust meelest.

25. septembril astus Harju Malev üle kahekümnenda künnise.

Staapide tööst eemalseisjad ehk küsivad, miks on viidud Harju Maleva asutamispäev 1917. a. septembris, kuna see seni oli 1918. a. novembris või koguni 1924/25. aastais?

Ligi poolteist aastakümnet me ei tunnudki õigupoolest huvi, millal meie asutused loodi, mis tingimustel nad kujunesid ning kes olid nende ellukutsujad. Seda teostada ei võimaldanud ka vahepealsed mitmed vahelduvad olukorrad. Pärast poliitilise ja ühiskondliku elu tasakaalustamist, pärast Kaitseliidu elu ja töö stabiliseerumist hakkasime minevikku vähehaaval hindama ja selgitama. Hakkasime tegema kokkuvõtteid tehtud tööst ja käidud teest. Nii kujunes meil pisut ajaloolist meelt, mis n.-n. historismina on ilmbunud kõikjale, väga tänuväärset aga Kaitseliidu organisatsiooni.

Sellase menetluse tulemuseks oli Kaitseliidu organiseerimise algaja ühe aasta võrra tagapoole nihutamine.

Vene 1917. a. revolutsiooni vallandudes hakkas kiiresti alla käima kõlblus vene armees. Distsipliini langus tegi mõne kuu jooksul võitlevaist väeosadest nõukogutsevad jõugud, kes rindel asusid vennastuma vaenlastega. Sakslaste peale tungides Riia linnale taganesid nad lühikese vastupanu järele ning valgusid jõukudena tagalasse, kus hakkasid omal käel võimutsema. Samasugusteks muutusid Põhja-Eestis saartelt taganenud vene väeosad. Maakondades nõrk miilitsavõim ei suutnud korda hoida ja sõdurite vägivallateod levisid kiiresti üle maa. Vargused, relvade abil riisumised, elanike peksmised jne. said sagedasiks nähtusiks

Kes pidi maad kaitsma?

Seni formeeritud Eesti polkkudest oli elujõulisimaid 1. Eesti polk Haapsalus. Temast jatkus vaid Läänemaal korra hoiuks. Nagu öeldud, oli tavaline miilitsavõitluseks relvastatud sõduritega nõrk. Jäi vaid üks võimalus: elanikud liituvad ise küla saras-

Harju Maleva pealik major K. Saar

kondade järele salkadesse oma varanduse ja elu kaitseks.

Algul toimus sellane liitumine süsteemitult koju siirdunud sõdurite algatusel. Hädaohu suurenedes ja kaitsealkade tähtsuse avaldudes muudeti see juba süsteemiks vastavate korraldustega.

Harjumaal tegi Maakonna Nõukogu (12.) 25. septembril 1917. a. otsuse, millega tehti vallavalitsusile ülesandeks korraldada vahisalku ööseks.

Sellesisulise ringkirja võtsid vallavolikogud arutusele ja enamuses valdades, kus ähvardas oht, asuti kiiresti looma valvesalku küla meestest. Keskkorraldajaks jäi maakonna valitsus ja maakonna miilitsaülem. Nõnda tekkisid maakondades omakaitsealjad, kes pidid tagama elanike julgeolu, ja seda nad tegidki täiesti tunnustusväärset.

Samal ajal organiseerus Tallinnas linna siserahu tagava organisatsioonina Tallinna elanike omakaitse. Viimase nimetus kandus ka maa kaitsealkadele ja nii tunneme 1917. a. sügisel kaitseorganisatsiooni kõikjal omakaitsena.

Kas Harju Maleval oli õigus viia oma asutamise aega 1917. a. septembris, selles ei tohiks enam kahtlust olla. Omakaitse organisatsioon on vahepeal vastavalt tarvidusile muutnud oma ülesandeid, organiseerimisvormi, korda ja nimegi, aga sihid on jäänud endiseks — eestlane organiseerub kaitseks nii sisekui ka välisvaenlase vastu väljaspool regulaararmeed.

25. septembrist 1917. a. tänaseni on Harju Malev käinud pikka arenguteed. See on korduvalt langenud vaikivasse ja nähtamatusse olekusse, nagu enamlaste ja okupatsiooni ajal, 1917.—1918. a. ja 1920.—1924. a., aga kunagi pole see olnud likvideeritud, nagu pole olnud iial likvideeritud eestlaste vabaduse ja iseseisvuse tahe. 1918. a. novembris vaenlase piirile lähenedes ja 1924. a. 1. detsembri mässu puhul taas ärkas malev. Viimase 12 aasta jooksul on malev Kaitseliidu maakondliku üksusena arenenud ja viimistlenud oma vormi, ka süvendanud kodukaitse ideid ning laiendanud osavõtjate ridu.

Möödunud aastal on maleva allüksus, Linnambruse malevkond, nimetatud Räävala malevkonnaks, selle muistse maakondliku nimetuse järgi, ja sama malevkonna Nehatu kompanii nimetati Iru kompaniiks. Selle seigaga on malev astunud praktilise sammu Muinas-Eesti kultuurile lähemale ning ristitud oma üksused muistsete nimedega nende auks, kes tuhat aastat tagasi samal paesel pinnal koondasid oma maleva ridu.

Kaitse Kodu! omalt poolt soovib õnne malevale ning tema virkadele juhtidele 20-da sünnipäeva puhul.
J. T.

Sügisel asume klubiõhtuid korraldama

Lahingulised eeskirjad nõuavad üksikisikult kaasaja lahingus suurt iseseisvust, kiiret ja julget otsustamisvõimet, häid närve, iga olukorra õiget hinnangut, teadlikku, sihikindlat tegutsemist. Sääraselt välja arenatud meestest koosnev lahinguüksus omab kahtlemata lahingu võitmiseks kõik vajalised moraalsed eeldused, ja heade relvadega varustatult on ta musterkujuks, mida vahest tegelikkuses kunagi täieliselt ei saavutata.

Kuid samapalju, isegi rohkemgi veel, vajab tugev lahinguüksus sisemist ühtekuuluvust, seda meie palju räägitud sisemist sidet, ilma milleta iga parimaistki üksikisikuist koosnev üksus on jõuetu täitma suuremaulatuslikke, ühisjõudu vajavaid üritusi.

Kui sõjaväes sisemist sidet on kergem saavutada, kuna sõjavägi koosneb ühevanuseist inimesist, kellele huvialad sel ajal on enam-vähem ühesugused, siis Kaitseliidus on tugeva sisemise ühtekuuluvustunde loomine

palju raskem ülesanne, kuna siia koonduvad inimesed väga mitmesuguseilt kutsealadelt ja erinevas vanuses. Põllumees, käsitöeline, riigiteenija, õppur — neid on raske üksteisele lähendada, sest nende kutsehuvid, milledega nad iga päev tegelevad, on põhjalikult erinevad.

Tõsi — on ühine Kaitseliidu töö, õppused, on ühine suur ideaal, mille eest võidelda: olla valmis ilusa Eesti kodu kaitseks. See peaks siduma, lähendama, ja teebki seda, kuid ei teeks kurja, kui meie read veelgi tihedamalt koonduksid, nii et suuremale osale meie liikmeskonnast Kaitseliitu kuulumine oleks nagu eluliseks vajaduseks.

Viimasel ajal kuulub paiguti hääli, et kaitseliitlase töökoorem muutub liialt rohkeks, ülesanded koormavaks. Ons see nii? Kas ei ole siin tegemist ainult näilise olukorraga, nimelt et töökoorem ainult tundub olevat ülearu suur? Kas ei põhjusta seda asjaolu, et meie praegune töö on vahest mõnes osas üksluine, ühekülgne, ja kui see on nii — mida saame siin parandada?

Töötegemises oleneb ju kõik meeleolust. Eks ole ka raskeim töökoorem hea tuju juures kerge kanda? Ja kui nüüd tõesti Kaitseliidu praegune töö tundub osalt koormavana, siis saab siit järeldada vaid üht, et osa meist teeb ideelist kodukaitse tööd halvatud tujuga. Kuid seda tuju on, või peaks olema, võimalik alati parandada — leitagu selleks ainult sobivaid vahendeid.

Kaitseliidu õppetegevuse ilmet muuta ei ole mõtet ega vajadust, sest see on siia maani osutunud juba küllaltki eluliseks ja otstarbekalt korraldatuks. Mida aga hea tuju saavutamiseks teha saaksime, kuuluks väljaspoole õppetegevust, malevkonna ja kompanii juhtide ülesandesse. Siin on avaraid võimalusi, millised

Pilte meie Kaitseliidu sügisõppustelt

Mere Kaitseliidu sügisõppuste juhte

meie tööd soodustaksid, kuid milledele seni kohati liialt vähe tähelepanu on pühendatud.

Meie maaüksused kannatavad eriti liikmeskonna suure laialipillatuse all. Kompanii koosseis juba paikneb enamikus vähimalt 100 km² maa-alal. Suurte kauguste pahe on aga see, et mehed harva üksteisega kokku puutuvad. Ainukeseks kokkupuute võimaluseks jäävad sageli ainult laskmised, kontrollkogumised, mõni üldõppus. Kui mees juhuslikult ka nendest osa võtta ei saa, tekibki n.-n. „loiuks jäämise“ nähtus — mees jääb organisatsioonile ja organisatsioon mehele võõraks. See nähtus ei saaks tekkida, kui leida võimalusi kõigi liikmete saademas maks kokkutõmbamiseks.

Kas siis korraldada rohkem õppusi? Õppused vahest ei kõrvalda seda pahet. Meie inimesil jätkub sügisesil ja talviseil õhtuil vaba aega küllaldaselt kokkutulekuks, aga paljudes valitseb „õppuse“ kohta säärane udune eelaimus, et see peab olema midagi „väga rasket“. Seepärast pole ime, et kogu nädala tugevasti tööd teinud mees pühapäeval enam õppusele ei taha tulla, sealjuures aga mõnele mugavale koosviibimisele rõõmuga kaasa lööb.

Miks siis mitte intensiivselt asuda looma võimalusi vaba aja veetmiseks ühiseil kaitseliitlikel koosviibimisel, n.-n. „klubiõhtuil“. Siin pole juures „raskuse“ momenti, otse vastupidi — arvane võimalus paljudele selgeks teha, et nende arvates „raske“ kodukaitse töö on hoopis kerge ja huvitav. Siin saavutame kindlasti „hea tuju“ kaitseliitlikuks tööks. Aga mitte ainult seda. Sääraseil õhtuil saame lähendada üksteisele erinevaid iseloomu, saame kujundada üksuse ühtekuuluvustunnet, kasvatada üksikuis liikmeis seltsimeheliiklust ja kohusetunnet — kõike seda, mis on nii vajaline edukaks kodukaitse tööks.

Mis oleks säärane õhtu? Kindlasti ei vasta see täpselt klubiõhtu mõistele, kuid seda ei ole vajagi. Klubiga oleks sel niipalju ühist, et ühiseideelised inimesed saavad võimaluse kuhugi koguneda ja aega mõnusasti veeta. Endaastmõistetavalt peaks see „ajaviide“ igas maanurgas kujunema erisuguseks, omapäraselt sisustatuks, vastavaks selle paiga üldiseloomule ja erinevustele. Ainuke nõue, millele vastavalt juhtiv pealik tema arengusuunda juhtigu, olgu: klubiõhtu

olgu kogu liikmeskonnale ligiõmbav, mõjugu ühendavalt ja kasvatavalt. Iga koosviibimine, mis neile nõudeile vastab, aitab tugevdada meie ridu.

Klubiõhtu vajab põhjalikku ettevalmistamist. Ilma hoolika ettevalmistuseta kujuneb kogu koosviibimine enamasti nigelaks ega anna soovitud tulemusi. Selle ettevalmistuse juures tuleb juhil tegelda kahe küsimusega, nimelt ainelise ja sisulise ga. Vähesed üksused, eriti maal, võivad kiidelda, et nad omavad oma ruumid, kodu. Kus seda pole, tuleb muidugi esimesena lähendada ajutiste ruumide küsimusi. Ruumide tuleks püüda saada kasutamiseks esmajoones teistelt seltsidelt, kui see aga võimalik ei ole, siis erisikuilt-kaitseliitlasilt, ja seda minimaalse tasu, tegelike valgustus- ja puhastuskulude eest, millised harilikult ei tõuse üle paari krooni õhtult. Loomulikult tekkivad siin kulutused, milliseid aga kuidagi soovitav ei ole veeretada õhtust osavõtjate kaela, vaid mis tuleksid tasuda üksuste seltskondlikest summadest.

Ruumide küsimus pole lahendamatu probleem, sest igas piirkonnas leidub mõni organisatsioon või isik, kes meile rõõmuga peavarju annab. Palju rohkem jõukulu nõuab juhtidelt aga sisulise külje ettevalmistustöö, milleks tingimata tuleb vaeva näha. Klubiõhtu tuleb enne kavastada, s. t. koostada sobiv kava, mis poleks pikk ega igavalt kuiv, mis oleks vaheldusrikas ja meeleoluloov, ühtlasi leida selle kava täitjaid.

Ei saa ütelda kindlalt, mida peaks tegema klubiõhtul. Siin oleneb palju juhi leidlikkusest, malevlaste huvialadest ja teisist tegureist, millega kõige paremini on tuttav kohapealne juht. Üldkava aga sääraseil õhtul peaks sisaldama tingimata ühe 10—15-minutilise kõne (seda kohe alguses), milles siis võiks propageerida ja selgitada Kaitseliidu üldluseid, mõningaid sõjatehnilisi uudusi, põnevaimaid päevaprobleeme, kuid see osa võib ka kanda vestelist laadi. Üldtingimus — käsitlus olgu hoogus ja kõitev.

Peale nimetatud võiks kava täita mitmekesiste muusikaliste ettekannetega — igasuguste soolode ja kvartetidega, millised on kergema vaevaga õpitavad. Kus leidub jõude, seal muidugi on igasugused tujuloovad vahepalad alati teretunud.

Peab ühtlasi korraldama varakult, et kokkutulnuil oleks käepärast hulgaliselt mängu (võiakse kodust ühes tuua), milledega ettekannete vaheaegadel teelda. Samuti ei teeks paha, kui Naiskodukaitse odavaks tee ja saiade-kookide serveerimiseks võimalusi leiaks, mille eest loomulikult igapäev eriti tasuda tuleb.

Kui enamik koosviibijaist on nooremad inimesed, siis õhtu lõpupoolel korraldatud ühine seltskondlik mäng mõjub kaunis elustavalt. Vanemadki löövad sellele meelele kaasa või vaatlevad muheldes pealt ega tunne kindlasti igavust. Ei tee muidugi ka paha, kui nooremaile luuakse võimalus mõneks tantsutuuriks. Ja see olekski, millega võimaldub täita klubiõhtu kava, anda talle sisu. Muidugi mitte kõik! Leidlik juht leiab alati klubiõhtuks omapärast ja huvitavat, millega seda sisustada.

Ja miks mitte hiljem luua näiteks oma üksuse klubiõhtule omapärast avatseremooniat või elustada sel mõnd vana traditsiooni. Selleks pakub klubiõhtu parimaid võimalusi. Ei usu ka, et sääraseid katsed liikmeskonnale lõhestavalt mõjuksid — otse vastupidi: need liidavad mehi senisest tugevamini organisatsiooni külge.

Muidugi ei saa klubiõhtutega liialdada, sest kui nad liialt igapäevaseiks muutuvad, väheneb liikmeskonnas nende vastu huvi ja neist pole mingit tulu. Samuti ei suudeta liiga sagedasti klubiõhtuid korraldada ette valmistada. Suurim arv sääraseid õhtute jaoks oleks maaüksuses üks kuus, linnades veidi rohkem. Keskmiselt tuleks aga sääraseid õhtuid kompaniis kogu talvele kuni viis. Niisama halvasti kui õhtute rohkus mõjub ka liiga pikaajaline koosviibimine. Ei oleks soovitatav, et õhtu kestaks üle 5—6 tunni, kuid ei tohi ka katkestada koosviibimist, kui üldine soov kaldub selle jätkamisele. Neis kõigis küsimustes annab laiaulatuslikuma ja parima vastuse praktika. Seepärast — hooga korraldama, kus seda veel pole tehtud!

Üksuste pealikud minu kirjutust lugedes vahest on mulle kurjad, kuna paljud klubiõhtuis näevad esialgu ainult asjatut töö hulga suurenemist, kuid igaks juhuks korraldatagu ka „suures vihas“ üks sellane õhtu, siis leitakse, kui palju uut see toob üksuse ellu, kui palju värskust see lisab enesele

ja hoogu tegevusele. Sügisesed õhtud on nagu loodud sellaste koosviibimiste korraldamiseks. Katsetada võiks nendega tingimata, eriti maaüksuses.

Kui aga kompaniide ja malevkondade pealikud tõesti on niivõrd ülesandeiga koormatud, et neil klubiõhtute ettevalmistamiseks aega ei jätaku, siis võiks ju kaaluda küsimust, kas viimati ei oleks vajaline kompaniide juure propagandapealiku-instituudi uuesti sisseseadmine, kelle lahendada siis võiks anda klubiõhtute korraldamise küsimuse.

Klubiõhtute küsimus on küllaldase tähtsusega meie liikmeskonna kasvatamisel ja püsivaks kujundamisel. Neil õhtuil avaneb meil täiuslikum tööpõld kodanikes isamaaliste ja rahvuslike tunnete süvendamiseks, nagu sellest räägib Kaitseliidu kodukorra § 1 organisatsiooni ülesandeid loetledes. Ja tahaksin loota, et mõnigi mees Kaitseliidu perele alles jääb, kes muidu oleks võõrdunud meie tööst.

Kõik soliidid abinõud on head kasutamiseks, kui nad ainult viivad sihile. Muidugi, tööd tuleb veidi juure, aga kas tohime seda karta? Inglasil on levinud selle kohta väga tabav vanasõna: no sweat without sweat (ei midagi magusat higita). Ma usun, see peab ka meie juhul paika. Ei suudeta saavutada tulemusi ilma vaevata, ilma katsetuste higita.

Nähkem vaeva. Ohverdagem aega, lootuses, et sellest tõuseb kasu Eesti asjale.

H. Tammart.

MEIE VALMISTAME:

kalosse ja botikuid, suve- ja rannakingi, üleni kummist kingi, võimlemiskingi, supelkingi ja spordisaa- paid, kummitaldu, kantsa- kaitseid ja mängupalle, jalgpalli õhukumme, jalg- rattakumme, vee-, auru- kõrgsurve-, gaasi-, bensii- ni-, õli- ja õllevoolikuid ning spiraalvoolikuid iga-

Kauba märk

suguseks otstarbeks, kumminõõre, piimakannu- ja ti- hendusrõngaid, pudelišei- be, radeerkumme, kummi- korke, pumbaklappe, puhv- reid, transportrihmu, ratta- rehve, kummivaltse, ti- henduskummi j. n. e. ning igasuguseid tehni- lisi kummitarbeasju telli- miste peale

Eesti Kummitööstuse O-ü.

„Põhjala“

Tallinn, Pikk tän. 33.

Telef. 443-12.

Narva Malev 20-aastane

1917. aasta revolutsioon hävitas Narvas kõik poliitsei- ja julgeolekuasutused. Sellega ühenduses ilmus silmapiirile palju tumedaid isikuid. Vargused ja riisumised läksid päevpäevalt ikka sagedasemaks, nii et tolleaegne miilits ei suutnud enam vajaliselt takistada rüüstamisi ja riisumisi. Olukorra parandamiseks tuli ette võtta radikaalseid abinõusid.

Asi puudutas, muidugi, kõiki Narva kodanikke, eriti aga majaomanike ringkondi. Narva Joaoru Majaomanike Seltsi juhatuse liige Aleksander Pitsar esines ühel juhatuse koosolekul ettepanekuga asutada kodanike „Omakaitse“. Pikemate läbirääkimiste järele võeti ettepanek vastu ja kiires korras seati kokku ka omakaitse organiseerimise juhtnõörid. Selle järele kutsuti kokku Joaoru Majaomanike Seltsi peakoosolek, kes tunnistas omakaitse asutamise hädavajaliseks, ja samal koosolekul pandigi alus uuele organisatsioonile. Omakaitse registreeris kohe 28 majaomanikku. Asi sündis 10. septembril 1917. a. v. k. järgi.

Juhtnõörides märgiti, et teenistus omakaitse on vabatahtlik ja ilma palgata. Ka ei pidanud uus organisatsioon hakkama tegutsema iseseisvalt, vaid ta pidi olema rahvamiilitsale abiks korrapidamises ja patrulliteenistuses, iseäranis just öösi. Et tegevust alata, selleks pidi olema luba veel revolutsiooni-komiteelt. Vastava palve põhjal anti luba omakaitse asutamiseks ja tegutsemiseks, kuid tingimusel, et kõik omakaitse liikmed pidid registreeruma revolutsiooni-komitee ja rahvamiilitsa ülema juures. Tegevus algas järgmisel päeval, s. o. 11. septembril 1917. Püüsid anti välja rahvamiilitsa jaoskonnast ainult korrapidajatele korrapidamise ajaks. Omakaitse liikmete arv kasvas ruttu, mispärast see organisatsioon kujunes üsna tugevaks julgeoleku alal. Kuritegevus vähenes tunduvalt ja üldine kord muutus rahuldavaks.

Enamlaste võimuletulek oktoobrikuus 1917 likvideeris ametlikult ka omakaitse organisatsiooni, kuid side liikmete vahel jäi püsima.

Saksa okupatsiooniajal sakslased püüdsid igal pool panna maksma oma tahte, kuid olid siiski võimetud võitlema kasvava kuritegevuse vastu, iseäranis 1918. aasta sügisel. Olukord nõudis jälle omakaitset, kuid selle korraldamine nüüd oli juba raskem, sest keegi ei soovinud enam asja algatada, millega oleks võidud sattuda sakslaste viha alla. Tahtmata pidi Joaoru Majaomanike Seltsi juhatuse asuma jälle asja etteotsa. Nii läksidki seltsi esindajad omakaitse asutamise mõt-

tega Raekotta võimukandjate juure. Raekojas seletati, et neil polevat teada ega arusaadav, kuidas võidaks ellu kutsuda omakaitse organisatsioon, mispeale seletati, et niisugune organisatsioon on Tallinnas juba asutatudki. Saksa okupatsioonivõimu esindaja oberst Rebbenlen soovitas siis pöörduda Tallinna omakaitse poole põhikirja saamiseks, mida võiks võtta aluseks Narvaski. See põhikiri saadi ja esitati ühes palvega Narva võimukandjatele.

Samal ajal hakkas Jamburgi poolt tulema teateid vene vägede ümberpaigutamisest. Ka ilmus Jamburgi hulk agitaatoreid, kes kihutasid enamlaste väeosi üle Eesti piiril — röövkäikudele. Seal hakkas ilmuma ka enamlaste ajaleht, mis õhutas vaenu Narva linna ja Eesti kodanluse vastu. Selle lehe nr. 2, 13. oktoobril,

Narva Maleva juhatuse

ilmus järgmine teadaanne: „Narvast kiires korras lahkus saksa garnison, mispärast vene vägede ülesanne on Narva linna sisse tungida ja Nõukogude võim seal maksma panna.“ Samal ajal lõpetas oma tegevuse saksa-vene piirikomisjon, kuigi piiri ajamisel töö jäi pooleli. Need asjaolud said mõjuvaks tõukeks selleks, et omakaitse tegevust jälle elustada. Joaoru Majaomanike Seltsi algatusel, 27. oktoobril 1918. a., kutsuti kokku Narva Eesti Selts „Ilmarises“ omakaitse asutamise koosolek. Okupatsioonivõimude poolt enam takistusi ei tehtud. Moodustatud omakaitse juhatuse deklareeris, et organisatsioon on rahu- ja korraarmastajate kodanike omavaheline ühendus, mis hoolitseb korra ja julgeoleku eest kodulinna, ja et kuritahtlikud isikud ei saa kahju teha kaaskodanike varandusele. Uute liikmete vastuvõtmiseks avati Narvas kuus punkti. Tegevus elustus, kuid omakaitsele polnud enam pikka aega, sest novembrikuu algul asutati Kaitseliit ja omakaitse

liikmed läkid kõik üle kaitseliitu. 13. novembril 1918. aastal määrati Ajutise Valitsuse poolt Narva ja ümbruskonda kaitseliidu formeerijaks ja ülemaks staabikapten H. Laretei, kes 14. novembril üleskutsega müürilehtedel ja kohalikus ajalehes pöördus rahva poole kaitseliitu astumiseks korra ja julgeoleku kindlustamise otstarbel. Kaitseliidu organiseerimine ja tegevus arenes üsna jõudsasti. Kaitseliidu üksused asutati ka Narva ümbruskonnas — Narva-Jõesuus, Vaivara ja Peetri vallas. 15. novembril 1918 kaitseliidu staap asus linna raekotta ja kaitseliitlased viisid Eesti lipu raekoja torni, kust nad kõrvaldasid saksa lipu.

Kaitseliidu ülesanded olid algul väga suured ja mitmekesised, sest oli vaja kindlustada julgeolek, kuna kuritegevus kasvas alatasa; takistada toiduainete väljavedu sakslaste poolt ja kaitsta ka piiri relvastatud jõukude vägivaldse sissetungi vastu.

15. novembril 1918 asutati Narvas saksa sõdatite nõukogu. Eesti kaitsekorraldamise töö sattus seega halvemasse seisukorda, kuna sakslaste nõukogu lubas eestlasi kaitse organiseerimisel küll toetada, tegelikult aga töötas selle vastu. 22. novembril tegid enamlased katsed vallutada Narva, kuid löödi tagasi sakslaste poolt. 28. novembril kordus pealetung, ja siin Joala lahingus, mis on ühtlasi meie Vabadussõja algust tähistav lahing, sai meie noor rahvavägi ja Narva kaitseliit oma tuleristimise, võideldes koos sakslastega pealetungivate enamlaste vastu. Nimetatud lahing on üksikasjaliselt kirjeldatud „K. K.“ nr. 22 — 1933. a. Olukordade sunnil oldi sunnitud Narvast taanduma sisemaale.

Taganenud kaitseliitlased määrati teenima sõjaväeosadesse. Narva kaitseliit kui omaette üksus oli nüüd teatud vaheajaks likvideeritud, kõik kaitseliitlaste nimekirjad ja teised dokumendid hävitati, et ei jääks mingisuguseid andmeid kaitseliidust enamlasile. Sellega aga hävisid ka kõik kirjalikud andmed Narva oma kaitse ja kaitseliidu asutamise ja tegevuse kohta Narvas ja ümbruskonnas.

Kui Narva 19. jaanuaril 1919 enamlaste võimu alt vabastati, nimetati Narva linna ja ümbruskonna kaitseliidu ülemaks kapt. E. Freudenstein, kes kindral Pödderi käsul kuulutus välja kaitseliidu mobilisatsioonini. Mobiliseeriti kõik meeskodanikud 17—60 aasta vanaduseni. 20—36-aastased mehed määrati sõjaväkke, teised jäeti kaitseliitu. Kuni Vabadussõja lõpuni Narva kaitseliit pidas ühes teiste väeosadega valveteenistust, kusjuures paljud kaitseliitlased jätsid oma elu võitluses kodumaa eest, kuid suurem hulk, muidugi, pärast Vabadussõda võis alata ülesehitavat tööd vabakssaanud isamaal.

Vabadussõja lõppedes paistis, et nagu ei oleks enam tegelikku tarvidust Kaitseliidu järele, kuna julgeoleku kindlustamine jäi sõjaväe ja politsei ülesandeks. Kuid kaitseliidu organisatsioon täiesti ei likvideeritud, vaid nimeliselt püsis ta edasi Narva komandantuuris juures.

1. detsembril 1924. aasta mässukatse Tallinnas andis tõuke kaitseliidu uuestisünniks Narvas. Mõne päevaga koondus kaitseliidu ridadesse hulk endisi veteraane kui ka uusi — peamiselt koolipoisse. Detsembrikuu jooksul kandis kaitseliit Narvas ja ümbruskonnas patrulliteenistust, peamiselt öösi. Vormiliselt pannakse tegevusele alus kaitseliitlaste koosolekuga 29. detsembril 1924 „Sõdurite Kodu“ ruumides, kus valitakse organisatsioonile juhatus ja teised juhtivad organid, jaotatakse linn jaoskondadeks ja määratakse jaoskondade juhid. Samas pannakse alus ka majandusliku külje kindlustamiseks raha kogumise näol.

Järgnevate korralduste põhjal saab Narva kaitseliit uue nimetuse „Kaitseliidu Narva Malev“ ja maleva pealikuks määratakse leitnant August Linn. 1. jaanuarist 1925. Samast ajast kinnitatakse malevasse teised juhtivad tegelased. Veebruarikuu lõpul liidetakse Narva Maleva juure Narva ümbruskonna vallad kuni Vaivara vallani ja Narva-Jõesuu alev, kus Kaitseliit selleks ajaks ka juba alguse on saanud ja tema ridades seisvaist kaitseliitlastest moodustatakse Vaivara malev-kond ühes alljaotustega.

Ehkki malev on alles organiseerimise ajajärgus, võtab ta juba osa mitmeist seltskondlikest eluavaldu-sist, võrsudes päev-päevalt suuremaks. Tegevus muutub intensiivsemaks, seatakse kokku kindlad õppekavad.

Majanduse kindlustamiseks pöördub maleva juhatuse kohalike suurkätiste poole ja korraldab esimesi pidustusi, mille kaudu hangitakse kuludeks raha.

Naiste osavõtt maleva tegevusest kerkis päevakorra juba algusest. Mitmesuguste ettevõtete korraldamisel oli hädasti vaja naiste abistavat kätt. Jaanuaris 1926 moodustati Narva malevkonna juure esimene naisrühm.

Foto Parikas

Tallinn, Kuninga nr. 1

Fotoateljee

tuntud meisterfotograafide juhtimisel.
Suurim pildikirjastus rikkalikema
ülesvõtete koguga Eestis. Avalike
tegelaste portreesuurendused. Foto-
graafia õpperaamatud

*Fotoamatööride pildi-
võtete valmistöötlamine.*

Parikas
TALLINN

Viru Maleva aastapäeva pühitsemine

Rakveres

5. septembril

Pühapäeval, 5. septembril s. a., pühitseti Rakveres Viru Maleva aastapäeva järgmise kavaga:

1. Esindusüksuste paraad ja esinemise võistlused.
2. Lahingdemonstratsioon.
3. Sõjalise iseloomuga ja sportlikud võistlused.
4. Aiapidu.

Üksuste esinemise võistlused, mis moodustasid aastapäeva kava peanumbri, olid õigupoolest üksuste mitmekesise ettevalmistuse lõppvaatuseks. Maleva pealiku kskk. 3. maist s. a. määrati kõigi maleva üksuste paremuse võistluste tingimused ja ettevalmistuse aeg. Hindamisele kuuluvateks aladeks olid määratud: koosseis, riviline ja lahinguväljaõpe, vormiriietus, määratud rivilaul, juhtimine ja majandus. Selle käskkirja alusel käis kevadekuudel üksustes intensiivne ettevalmistuse töö väarikaks esinemiseks ja paremuse järjekorra kõrgeima numbriga saamiseks. Pealeselle toimetati maleva pealiku poolt kõikide üksuste kontrollülevaatusi 1. aug. kuni 22. aug., mille tulemused arvestati lõppkokkuvõtteis.

Aastapäeval esinesid kõik 5 õppepiirkonda, à 1 kompanii, vastavalt määratud koosseisule, 150—180 täisvormis kaitseliitlast.

Esinduspataljoni paraadi võttis vastu Viru-Järva sõjaringkonna ülem kolonel J. Vende, kes oli ühtlasi

hindamiskomisjoni esimeheks. Komisjoni liikmeiks olid: Peastaabi õppejaoskonna pealik major E. Metstak, Peastaabi laskejaoskonna pealik major H. Virit ja Lääne Maleva pealiku k. t. major K. Naarits. Komisjoni ees esines iga õppepiirkonna kompanii instruktori juhtimisel koondriivis ja laulus, ühe valitud rühmaga koondriivis ja ühe jaoga lahkriivi demonstreerimises.

Päevakava järgmise tegevusena korraldati lahingdemonstratsioon, mis kujutas rühma kallaletungi kaitsele asunud vastasele. Mõlematele pooltele olid kaasa antud r.-k. ja šrapnellipildujad.

Tõetruu lahingupildi saamiseks tarvitati rohkesti pauklaskemoona ja mürske. Sanitaarpersonaali poolt korraldati näitlikku haavatute transporteerimist ja mitmesuguste haavade sidumist. G-meeskond toimetas gaasistatud maa-alade degaseerimist jne. Lahingdemonstratsiooni jälgis suur hulk pealtvaatajaid.

Päevase kava viimse numbrina näitasid maleva paremad sportlased, arvult 174, oma võimeid mitmesugustes sõjalise iseloomuga ja sportlikes võistluses.

Aastapäeva ettevõtted tunnistati kõigiti kordaläinuiks.

Kaunis, päikesepaisteline sügisilm aitas suuresti kaasa osavõtjate heale meeleolule ja tujuküllasele ülesannete täitmisele.

1925. aasta möödus malevas organiseerimise tähe all. 1926. aastal jätkab malev sama energiaga alatud tegevust, kusjuures sel aastal erilise sündmusena maleva elus tuleb märkida lipu annetamist malevale.

Juunikuus 1926 vahetub maleva juht ja lahkuvat maleva pealikut leitnant A. Linnot asendab major J. Lepp. Järgnevad aastad mööduvad energilise õppe-tegevuse tähe all. Erilist rõhku pannakse kaitseliitlaste sõjalisele väljaõppele ja distsipliinile, mis annab ka häid tulemusi, hoolimata sellest, et maleva pere on oma koosseisult kirju ja vahelduv. Samuti pannakse erilist rõhku laskeasjandusele, mille tagajärjel on

praeguseni välja kujunenud kindel laskekool nii täpsus- kui ka lahinglaskmises. Ka on malev ehitanud koos 1. jalaväerügemendiga linna karjamaal lasketiiru, mis on suuruselt teine Eestis.

Maleva organiseerimisest senini on püsinud maleva ridades umbes 25% esialgsest koosseisust, kuna kaitseliitlaste koosseis on tõusnud kolmekordseks. Lisades sellele aastate jooksul maleva juure organiseeritud naiskodukaitse, noortekotkaste ja kodutütarde organisatsioonid, näeme, et Narva Malev on võrsunud kogukaks ja teguvõimeliseks pereks meie kodumaa idapiiril.

Balti riikide omakaitseorganisatsioonide vahelised laskevõistlused

Eesti Kaitseliidu ja Soome, Läti ja Poola omakaitseorganisatsioonide vahel peeti esimesed laskevõistlused 1934. a. Riias. Järgmised laskevõistlused toimusid 1935. a. Varssavis.

Kuna 1935. a. Varssavis peetud nelja riigi omakaitseorganisatsioonide vaheliste laskevõistluste aeg sattus ühte Roomas peetud maailmameister-laskevõistlustega, ei võtnud Soome neist osa. Seega juba teine nelja maa laskevõistlus oli ainult kolme maa omakaitseorganisatsioonide vaheline.

Kuna 1935. a. Varssavis peetud nelja riigi omapunktilaskmises lamades-asendis 300 m kauguselt.

1935. a. Varssavis võistlevate meeskondade esindajate koosolek võttis vastu uued võistlustingimused, missugused kinnitati võistlustest osavõtva maa omakaitseorganisatsiooni peastaapide poolt.

Uued võistlustingimused näevad ette kaks võistlust:

1) sportlik punktilaskmine 300 m kauguselt kolmes asendis à 20 lasku, proovilaske — 10, relv: muutmata sõjaväepüss;

2) lahinguilmeline laskmine: 300 m kaugusel kolm ilmuvat püstkuju ja 200 m kaugusel 3 ilmuvat rinnakuju.

Märgid ilmuvad mõlemal kaugusel; kolm korda à 10 sekundiks kümnesekundiliste vaheaegadega; esiteks ilmutati püstkujusid 300 m kaugusel kolm korda à 10 sek. ja selle järele 200 m kaugusel rinnakujusid kolm korda à 10 sek.

Kolmel märkide ilmumisel võis lasta kuni 10 lasku ja sellejuures pidi laskur ise jagama tule märkide vahel. Iga tabamus lahinguilmelisel laskmisel andis 10 punkti, kusjuures igal kaugusel kahes kujus võis olla à 3 tabamust ja ühes kujus 4 tabamust. Kolmas nelja riigi omakaitseorganisatsioonide vaheline laskevõistlus uute võistlustingimuste kohaselt peeti Soomes Mikkeli linnas 11. ja 12. septembril s. a. Ka need laskevõistlused kujunesid kolme maa omakaitseorganisatsioonide vahelisteks, kuna neist ei võtnud osa Poola Küttide Liidu meeskond.

Kaitseliidu võistlusmeeskond väljus Tallinnast 9. septembril s. a. aurik „Suomil“ koosseisus: H. Silber, K. Jürgens, E. Rikand, E. Rull ja A. Teder — kõik Tallinna malevast — ja K. Kübar Tartu malevast. Meeskonna juhina sõitis kaasa Kaitseliidu Peastaabi laskejaoskonna pealik major H. Virit.

Mikkeli jõudis meeskond 10. septembril kell 0600 hommikul. Veel samal päeval toimus relvade loosimine (lasti Soome kui võistlusi korraldava maa muutmata sõjaväepüssidest), väljaandmine ning sisselaskmine.

Järgmisel päeval, s. o. 11. septembril, toimus laskevõistlus 300 m kauguselt, kolmes asendis à 20 lasku, normaal kümneringilise märgi pihta.

Ülal: Korraldava maa, Soome, meeskond

All: Vasakul — Eesti meeskond Tallinnast väljasõidul. Paremäl — Läti meeskond Tallinnast läbisõidul

Meie ja Soome laskurid einetamas.
Ülemisel pildil paremalt teine — Soome Kaitseliidu
ülem kindral L. MALMBERG

Meeskonnad saavutasid järgmisi tulemusi:

1. Soome meeskond:

	Lamades	Püsti	Põlvelt	Kokku
1. L. Kaarto	177	164	184	525
2. V. Elomaa	182	156	173	511
3. K. Liuhala	176	155	179	510
4. E. Ekman	185	152	166	503
5. R. Forsblom	177	154	161	492
Kokku	897	781	863	2541

2. Eesti meeskond.

	Lamades	Püsti	Põlvelt	Kokku
1. E. Rikand	176	160	171	507
2. K. Jürgens	181	157	165	503
3. H. Silber	180	150	168	498
4. K. Kübar	176	161	159	496
5. E. Rull	175	144	172	491
Kokku	887	772	836	2495

3. Läti meeskond.

	Lamades	Püsti	Põlvelt	Kokku
1. N. Andrejevs	179	145	151	475
2. E. Valters	183	109	169	461
3. A. Jansons	165	121	145	431
4. A. Abele	170	109	146	425
5. K. Tolle	154	94	140	388
Kokku	851	624	705	2180

Seega Soome meeskond saavutas esimesel päeval meeskonna võidu punktilaskmises ja kolm esimest kohta individuaal alal. Punktilaskmises Soome meeskond võitis meid igas asendis, eriti suur vahe oli põlvelt-asendis. Põlvelt-asend on meie Kaitseliidu laskureil olnud nõrgimaks küljeks ja selle asendi peale peame eriti tähelepanu pöörama.

Läti meeskonna lasketase ei olnud kõrge. Nende parim mees N. Andrejevs saavutas ainult 475 silma, mis on madalam nii Soome kui ka Eesti nõrgemate meeste saavutustest.

Soome kaitseliidu ülem tähendas naljatoonil pärast punktilaskevõistluste tagajärgede teadasaamist, et esimese päeva Soome võit olevat Eesti rahvusmeeskonna suvisele triumfile m.-meisterlaskevõistlustel revanšiks.

Laskevõistluste teisel päeval, s. o. 12. septembril, täpselt kell 0800 asus igast võistlevast meeskonnast tulejoonele üks laskur, seega tuli lasta viie vahetusega.

Esimene mees Soome meeskonnast algas Soome eduga, saavutades 17 tabamust meie esimese laskuri 15 tabamuse vastu. Järgmine, Eesti laskur, saavutas 20 tabamust soomlase 18 tabamuse vastu, seega kahe esimese laskuri tabamuste summa on Eestil ja Soomel võrdne. Järgmised kolm meie laskurit on soomlastest osavamad ja lõpptulemuseks Kaitseliidu meeskond saavutas 7 tabamust enam kui soomlased. Läti meeskond, kellelt oodati enam, jäi iga vahetusega võiduvõimalusest kaugemale.

Meeskonnad saavutasid lahingkäskvõistlusel tabamusi ja punkte:

1. Eesti meeskond.

	Kaugus	1. kuju	2. kuju	3. kuju	Kokku tab.	Punkte
1. K. Jürgens	300 m	3 tab.	3 tab.	4 tab.	10	200
	200 m	3 „	3 „	4 „	10	
2. K. Kübar	300 m	3 „	3 „	4 „	10	200
	200 m	3 „	4 „	3 „	10	
3. E. Rull	300 m	3 „	3 „	2 „	8	170
	200 m	3 „	2 „	4 „	9	
4. E. Rikand	300 m	3 „	2 „	3 „	8	160
	200 m	3 „	3 „	2 „	8	
5. H. Silber	300 m	3 „	3 „	1 „	7	150
	200 m	2 „	2 „	4 „	8	
Kokku	300 m	15 tab.	14 tab.	14 tab.	43	880
	200 m	14 „	14 „	17 „	45	

2. Soome meeskond.

	Kaugus	1. kuju	2. kuju	3. kuju	Kokku tab.	Punkte
1. V. Elomaa	300 m	3 tab.	3 tab.	3 tab.	9	180
	200 m	2 „	4 „	3 „	9	
2. R. Forsblom	300 m	3 „	4 „	2 „	9	170
	200 m	2 „	3 „	3 „	8	
3. E. Ekman	300 m	3 „	3 „	2 „	8	170
	200 m	3 „	3 „	3 „	9	
4. L. Kaarto	300 m	2 „	2 „	2 „	6	160
	200 m	3 „	4 „	3 „	10	
5. K. Liuhala	300 m	2 „	2 „	2 „	6	130
	200 m	2 „	4 „	1 „	7	
Kokku	300 m	13 tab.	14 tab.	11 tab.	37	810
	200 m	12 „	18 „	13 „	43	

3. Läti meeskond.

	Kaugus	1. kuju	2. kuju	3. kuju	Kokku tab.	Punkte
1. E. Abele	300 m	2 tab.	3 tab.	2 tab.	7	150
	200 m	3 „	2 „	3 „	8	
2. N. Andrejevs	300 m	2 „	2 „	3 „	7	150
	200 m	2 „	3 „	3 „	8	
3. E. Valters	300 m	2 „	—	4 „	6	130
	200 m	2 „	2 „	3 „	7	
4. K. Tolle	300 m	3 „	1 „	2 „	6	120
	200 m	3 „	2 „	1 „	6	
5. A. Jansons	300 m	1 „	3 „	2 „	6	120
	200 m	1 „	2 „	3 „	6	
Kokku	300 m	10 tab.	9 tab.	13 tab.	32	670
	200 m	11 „	11 „	13 „	35	

Lahinglaskmise võitis seega Eesti Kaitseliidu meeskond 880 punktiga Soome 810 ja Läti 670 punkti vastu. Kaitseliidu laskurid K. Jürgens ja K. Kübar saavutasid võimalikust maksimumi, s. o. mõlemad 200 punkti, ja tulid esimestele kohtadele. Kuna K. Jürgensil ja K. Kübaral oli võrdne arv punkte, otsustati

paremus tabamuste tiheduse järgi, mille tõttu K. Jürgens tuli esimesele ja K. Kübar teisele kohale. Kolmandale kohale lahinglaskmises tuli soomlane V. Elo-maa 180 punktiga.

Kahe võistlusala peale kokku meeskonnad saavutasid:

1. Eesti meeskond 3375 punkti.
2. Soome meeskond 3351 punkti ja
3. Läti meeskond 2850 punkti.

Mõlemal võistlusosal kolmele esikohale tulnud võistlejale annetati individuaal-auhinnad, parim laskur kahe ala peale kokku, kaitseliitlane K. Jürgens, omandas pealeselle veel eriauhinna.

Rändauhinna punktilaskmises võitis Soome ja lahinglaskmises Eesti Kaitseliidu meeskond.

Järgmised nelja riigi omakaitseorganisatsioonide vahelised laskevõistlused tulevad pidamisele Eestis, mida korraldab Kaitseliit tuleval aastal augusti- või septembrikuus.

H. V.

KL purilendurid Kuutsemäel

Kaitseliidu Peastaap korraldas 8.—12. septembrini s. a. purilennulaagri Tartumaal, Arulas, Kuutsemäel, lennuharjutuslaagrina major E. Metsaki juhtimisel. Laagri purilennu juhtideks olid purilennu-instruktorid V. Rannaleet ja S. Veidenbaum, tehnilise ala juhiks oli ins. H. Ruubel. Laagrist, mis kestis viis päeva, võttis osa läbisegi 59 purilendurit, seega ümarguselt $\frac{2}{3}$ Kaitseliidu purilendurite koosseisust. Materjalosana oli kohal seitse purilennukit, neist kolm Tallinna Malevast, kaks Sakalamaa Malevast, üks Tartu Malevast ja üks Valga Malevast. Veovahendeid veoautode näol oli Tallinna ja Viljandi Malevatest, igahes üks. Sidevahendina oli kaks mootorratast Tallinna ja üks mootorratas Valga Malevast.

Möödunud laager andis ülevaate purilennu tasapinnast Kaitseliidus, aitas tõmmata ühtlustavaid jooni purilennu väljaõppe tegevuses, andis igale laagrist osa-

võtnule tema võimete õige hinnangu, andis pildi meie purilennu võimalustest mägimaastikul, rikastas purilendureid mitmesuguste tehniliste kogemustega väljasõiduks maastikule ja lõpuks pakkus võimalusi vastastikuseks tutvumiseks.

Nagu näitas laager, on Kaitseliit teinud suure töö purilennu arendamise alal, mis peaks olema seda hinnatavam, et see on õigupoolest eesti purilennuasjanduse algus. Laager andis Kaitseliidu purilennuasjandusele uut hoogu võetud eesmärgi saavutamiseks, s. o. jõuda kord rahvusvahelise tasemeni. Head inimmaterjaali on selleks olema ja veel rohkem head tahtmist. Samuti näitas ta ka majanduslikult toetajaile, et nende abi on õieti kasutatud.

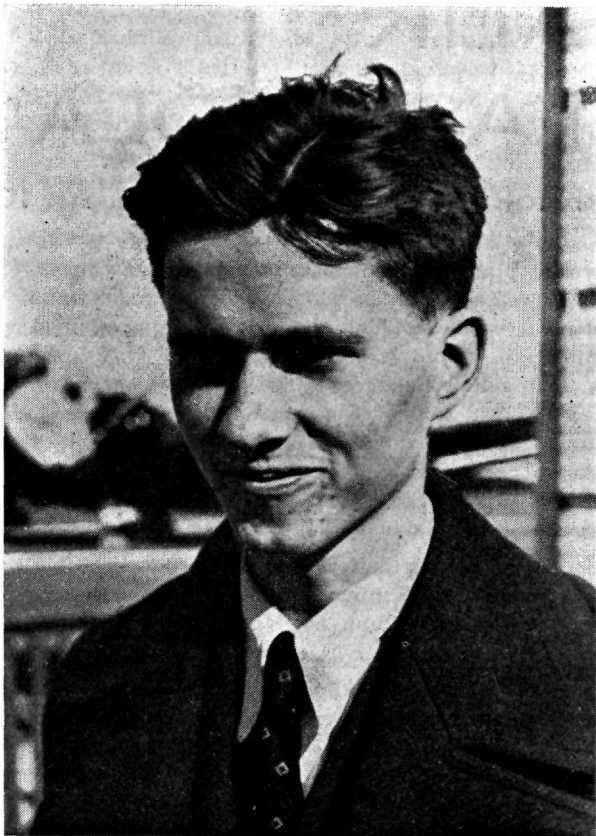
Laager rakendas purilennu üldjuhtide juhtimisel tegevusse kõik Kaitseliidu perre kuuluvad instruktorid. Kuigi viimased olid paari aasta eest saanud ühtlustava

Lennukite pargis enne harjutuste algust

Mäkketõus

Eesti malesuurmeister P. KERES, kes äsja lõppenud Semmering-Badeni malevõistlustel tuli maailma parimate maletajate ees esimeseks. See järjekordne P. Kerese suurvõit on ühtlasi ka Eesti rahvuslikuks suurvõiduks males

kooli Kaitseliidu peastaabi kursustel Tallinnas, puutus paaril esimesel päeval silma instruktorite isikupärasus väljaõppe-töös. Aga laagri viimasteks päevadeks see tasandus sellaselt, et kogu treeningus olnud purilendurkond tundus juba töötavat nagu ühe instruktoriga juhitud meeskond.

Noored oma impulsiivsuses kippusid sageli hindama üle oma tegelikke võimeid. See ilmnis laagri esimestel päevadel, mil peagu iga purilendur pidas end võimeliseks startima kõige kõrgemast järgust. Et ka instruktorid ei tundnud kõikide neile usaldatud meeste võimeid, sellest siis juhtus esimesel päeval paar lubamatut „sallot“. Kuigi need äpardused möödusid õnnelikult, näidates, et ainult harjutus teeb meistriks. Järgnevatel päevadel ei tekitanud purilendurite tagasitõrjumine enam instruktooreile sellaseid raskusi, sest leidis isegi mehi, kes palusid end ise viia tagasi madalamasse gruppi. Ja selle poolest oli laagri meeste õpetavateks päevadeks, kuna lendamisel tagab täit kindlust ainult võimete reserv, mitte ülekulutus.

Üldiselt teostas laagris keskmiselt iga lendur kuus starti. Algajaist sooritas A klassi katse kuus purilendurit ja üks B klassi lendur sooritas instruktoriga katse.

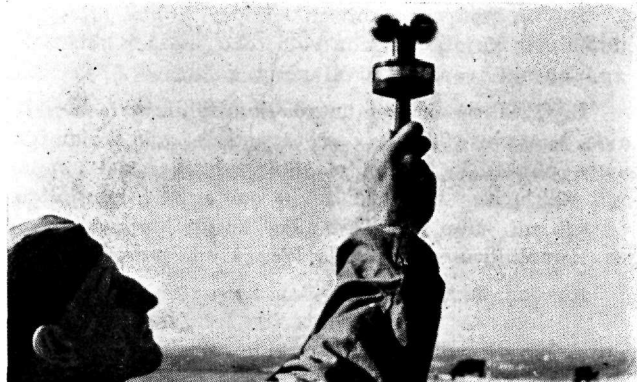
Mis puutub meie purilennu võimalustesse mägi-

maastikul, siis peab tähendama, et neid meil peagu ei olegi. Hea tahtmise ja hoole juures ei puudu aga siiski võimalused kõrgema „C“ katse sooritamiseks ka meil. Seega tõendas Tallinna salga abiinstruktoriga R. Mardiati lend, kes tegi ka Kuutsemäe veerul tuulepuhangus 3,5 minutit tõelist purilendu, mis oli lähedane „C“ katse normile. Tõenäoliselt tuleb meil rajada tulevikus „C“ katse sooritamist aga termilisele lennule, mis vajab aga tublit lennuparaatide pargi täiendamist.

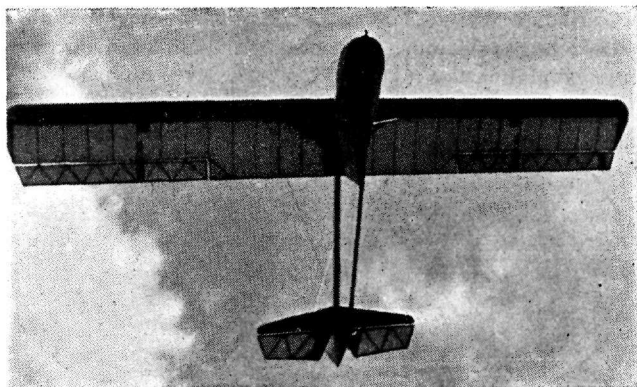
Seni puudusid meil kogemused väljasõiduks purilennukitega maastikule. Ka sel alal andis laagri uusi kogemusi ja eeskujusid, ja mis peaaegu, julgust uuteks niisugusteks väljasõitudeks, kui nende järgi peaks tekima vajadust.

Esimese purilennu harjutuslaagri Raigastveres, mis kestis kaks päeva, korraldas Kaitseliidu Peastaabi pooleste aasta eest kpt. Kalikormi juhitud meeskond. Vahepeal on aga Kaitseliidu perre tulnud juure kümneid uusi purilendureid, kes üksteisele on võõrad. Viimane laagri viis ka uustulnukad vanemaile kaasvõitlejaile lähemale ja liitis nad ühiseks Kaitseliidu purilendurite perekseks, kes on valmis külge külje kõrval tegema tööd oma ühise huviala edasiviimiseks.

Kuigi sellased laagrid on kulunud ja nõuavad ka ohvreid isegi üksikutelt lennuüksustelt, jääb siiski soovida, et neid korraldatakse saadud kogemuste põhjal aegajalt ka tulevikus.

Tuule mõõtmine

Purilennuk õhus

KAS ON VÕIMALIK SUMBUTADA LASU KÕLA?

(„Vorošilovski strelok“ järgi, juuli 1936. a. nr. 10).

Kõigepealt, et vastata sellele küsimusele, arutame, kui võrd on tarviline sumbutada lasu kõla.

Näib nii, et lahingus peaks veel rohkem tegema müra ja kära, mis mõjuks rusuvalt vastasele, sest katkestamata laviinina lendavate kuulide vuhin ja mürskude lõhkemine sunnivad vastast suruma end maapinna vastu, vähendavad seega vastase tegelikku tulemõju ja sagedasti panevad seisma ta edasitungi, isegi väikeste kaotuste puhul.

Jaapani šimosiga (meleniit) laetud mürskude kasutamine lahingus, kus need mürsud lendavad metsiku vile ja ulgumisega, ja prantslaste hüplevad granaadid, mis on täidetud kildudega, on annud positiivseid tulemusi, mõjudes masendavalt vastase hingeelule.

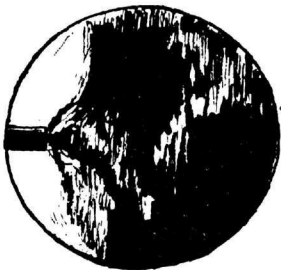
On siiski momente, kus on soovitatav lasu kõla sumbutada. Nii näiteks juhul, kui lasu kõla liig tugevasti mõjub laskjale, kui ta asub kusagil hoones või varjendis, või kui laskur ei soovi end paljastada, olles luurel või tegutsedes piilurina vastase tagalas.

See on maksev peamiselt snaiperi kohta. Kerge on endale ette kujutada, mida võib teha snaiiper kõlatu relvaga kusagil vastase tiival või tagalas.

Eriti tähtis on sumbutada kuulipilduja lasu kõla, mida vastane võib kergesti avastada oma kõlamõõtejaama punktidest. Maaailmasõjas tehti sel teel kindlaks vaid kahjurite asukohad, nüüd on aga r-kuulipilduja tähtsus nii suur, et kiireimaks kuulipilduja hävitamiseks suurtükitelega ta lasu kõla kinni püütakse.

Kas on ikka võimalik lasu kõla sumbutada? Sellele küsimusele tuleb vastata, et kergem on hävitada lasu kõla allikaid kui sumbutada juba sündinud lasu kõla. Et hävitada lasu kõla allikad, tuleb neid lähemalt uurida ja nendega tutvuda. Vaatleme, millest moodustub lasu kõla.

Rauast väljalendavale kuulile järgnevad kuumad püssirohugaasid, mis, ühinedes õhu hapnikuga, annavad tugeva plahvatuse (joon. 1).

Joon. 1

Joon. 2

See plahvatus moodustab enda ümber tugeva õhusurve (selgesti nähtav joon. 2), mis kandub laiali samuti kui vettevisatud kivist ilmunud rõngaslained veepinnal.

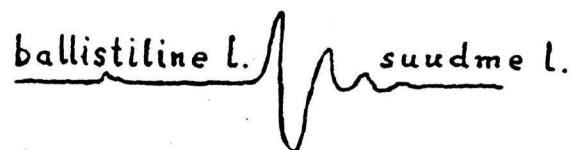
Kui selle õhusurve lained jõuavad meie kõrvuni, kuuleme lasu kõla. Seda nähtust nimetatakse v-raua suudme laineks, mis ongi lasu kõla peamiseks allikaks, ja et ta valgub laiali peaaegu sfääriliselt, siis on teda õige kerge avastada, s. o. suudme laine kõla järgi on kerge leida ka kõla allikat.

Teisist kõla allikaist, s. o. löökraua pörkest sütiku pihta, mehhanismi muude osade klõbinast jne., ei ole tarvidust rääkida, kuna need on äärmiselt ebatähtsad.

Kui aga väljalendava kuuli kiirus on kõla lainete kiirusest suurem, siis moodustab ta lennul enda ees õhuosakeste tihenemise, mis samuti on kõla sünnitajaks. Niisugust õhu tihenemist nimetatakse ballistiliseks laineks.

Üksikasjaliselt oli sellest juttu artiklis „Lendavat kuuli saatvad nähtused“ („Vorošilovski strelok“ nr. 24 — 1935. a.). Meie peamine ülesanne on aga sumbutada v-raua suudme lainet, sest et ballistilise laine järgi kõla allika avastamine on äärmiselt raske ja nõuab spetsiaalabinõusid.

Prantsuse teadlane Esklangon, kel õnnestus eraldada suudme lainet ballistilisest lainest (1915. a.), oli esimene, kes märkas, et suudme laine, eriti suure kaliibriga kahuril, lööb välja suletud akende klaasid, mitte purustades lahtiste akende klaase.

Joon. 3

Ballistiline laine aga, mis kõlalt võib olla ka tugevam suudme lainest, ei purusta ialgi klaase ei lahtisil ega suletud aknail. See sünnib seepärast, et suudme laine rõhumised vahelduvad aeglaselt, kuna ballistilisel lainel — äärmiselt kiiresti.

Klaasile aga mõjub mitte tugev vajutus, vaid nõrk järsk löök (kuulmisorgaanile mõjub järsk löök tugevamini kui vajutus). Kui aga aken on lahti, siis tihenenud õhk võib libiseda üle klaasi, seega rõhumist nõrgestades.

Praegu me ei tea veel, kuidas sumbutada ballistilist lainet, seevastu on aga mitu moodust suudme laine sumbutamiseks, mis on palju tähtsam.

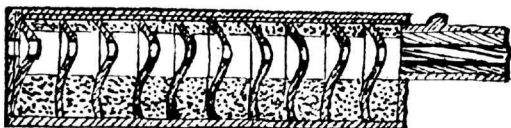
Nimetame mõned neist mooduseist:

1. Kuulile järgnevate tuliste gaaside jahutamise, kus gaas läheb läbi peenikese metallipuru, jättes sinna osa oma soojusest. Seda moodust kasutatakse nüüdisaja autode sumbutajais.

2. Ühe suudme kõlalaine purustamine mitmeks väikeseks, mitmesuguse algsentriga laineks.

3. Gaasidele laienemiseks võimaluste andmine (lasumomendil) ja pärast pikaldast väljalaskmist soodustamine.

Joon. 4 on kujutatud vintpüssi sumbutaja, konstrueeritud esimese mooduse järgi.

Joon. 4

Kuul katab järk-järgult tsentraalseid avausi sumbutajas, sundides gaasi minema üles ja alla, läbi metallipuru.

Niisugune sumbutaja neelab teatud osa kõlast, kuid siiski gaasi väljatuleku viimse avause juures kujuneb veel kaunis võimas kõlalaine. Metallipuru aga tiheneb pärast mõnd lasku, imbib täis püssirohumustust ja sumbutaja langeb rivist välja.

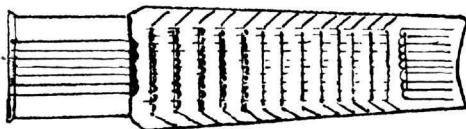
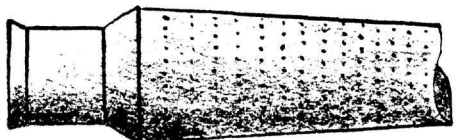
Joon. 5 kujutab vintpüssi sumbutajat, mis on konstrueeritud teise mooduse järgi.

Joon. 5

Sisemised koonused sunnivad gaasijuga muutma oma suunda ja tungima läbi sumbutaja mantlis olevate mikroskoobiliste avauste.

Joon. 6 kujutab samasugust sumbutajat mikroskoobiliste avaustega, kuid juba suurema hulga gaaside mahutamiseks.

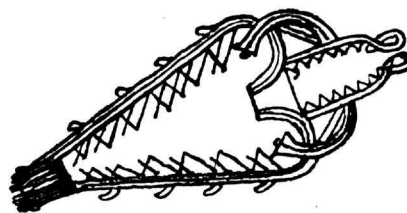

Joon. 6

Niisugust sumbutajat tarvitatakse ka suurtükkidel, kuid see on väga suur ja kohmakas, sest mõjuvaks te-

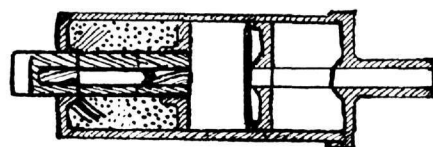
gevuseks peab ta maht olema mitukümmend korda suurem raua mahust.

Joon. 7 on kujutatud samasugune kogukas sumbutaja, mis töötab sama efektiga kui eelminegi, on aga konstruktsioonilt lihtsam.

Joon. 7

Joon. 8 kujutab kombineeritud sumbutajat, mis on konstrueeritud esimese ja kolmanda mooduse järgi.

Joon. 8

Siin on mahukust gaaside laienemiseks ja ka rauapuru väljatungivate gaaside jahutamiseks.

Kõike ülaltoodut kokku võttes võib ütelda järgmist:

1. Relva ei saa teha kõlatuks, sest et ei saa sumbutada ballistilist lainet.

2. Lõplikult sumbutada suudme kõlalainet on väga raske, aga siiski võimalik. Palju kergem on teda nõrgendada niivõrd, et ta 200—300 m peale oleks kuuldav ainult nõrga vilena või sisinana.

Konstrueerides üht või teist sumbutajat ei tohi unustada sumbutaja raskust, s. o. kaalu, sest kallutades v.-raua otsa allapoole hakkab ta mõjuma relva tabavusele, ta sisemine konstruktsioon aga mõjub tihti ka relva tõhususele.

Sumbutaja katsetamisel on tarvis vabaneda ballistilisest lainest. Selleks asetatakse relv ½ meetri kaugusele mullavallist ja laskmisel kuul tungib mullasse varem kui jõuab kujuneda ballistiline laine.

Olenedes kõla vastukajast kohalikelt esemeilt, maastikust või atmosfääri kihtidest, võib juhtuda, et 200 m pealt lasku kuulda ei ole, 320 m on ta kuuldav, kuna 400 m pealt pole teda jälle kuulda („kuulmise tsoonid“ kõla vastukajast tingitud).

Kuulipildujaile kõlasumbutajate konstrueerimisel tuleb arvestada veel püssirohugaaside sattumise võimalusega kuulipilduja kereesse, mille tõttu tugevasti mustuvad kõik automaatreleva mehhanismi osad.

N. Mirt.

Muusikalisi

MEELELAHUTUSI NOORTELE

Võime tihti lugeda ja kuulda arvamisi, et oleme musikaalne rahvas. Oleme suutnud ka seda tõestada oma laulupidudega ja hea muusikute kaadriga. Muusikalisi võimeid tuleb aga arendada maast madalast, seda enam, et igas noores juba varajases lapsepõlvest peitub loomulik tung isetegevusele „mängumehena“. Kes ei mäletaks aega, kus meisterdati paju-pilli või mängiti kammil lihtsamaid viise; sageli organiseeriti isegi poistest kampu, kes, vähimalt ettekujutuses, täitsid kõik orkestri ülesanded. Muidugi puudusid selleks võimalused ja oskus, aga kui meelelahutus pakkus see küllaldaselt naudingut. Nüüd, kus suur osa meie noortest on organiseeritud, neist enamus koondunud noorkotkaste ja kodutütarde ridadesse, on meil enam võimalusi hakata sel alal teadlikumalt tegutsema.

Lähenemas on suve lõpp. Laialivalgunud noored on koondunud tagasi keskusisse, alanud on koolitöö ja alanud on hoogus töö noorkotkaste ja kodutütarde rühmadeski. Omada oma orkestrit on ju iga üksiku noorkotkaste või kodutütarde rühma või salga ülimaks sooviks. Pakub see ju nii lõpmata palju meelelahutuse võimalusi koondusel, pidulikel sündmusel, laagreis ja väljasõitudel. Kahjuks on seda enamalt jaolt raske läbi viia, sest pillide ostmise vajab õige suurt kapitali ka kõige väiksema orkestri koosseisu juures. Siiski on võimalus ka väiksemate ainealiste võimaluste ja hea tahtmise juures luua küllaltki rahuldav orkester. Selleks on tarvis ainult keskmist musikaalset kõrva, mõnd lihtsamat tööriista — peamiselt aga head tahtmist.

Omastehtud muusikariistade valmistamiseks ei ole tarvis mingeid keerulisi abinõusid ega kallist materjali. Aitab tihti ainult taskunoast. Ainult mõningate instrumentide valmistamiseks on tarvis käsisaagi, hõõvlit, puuri, viili. Need abinõud on olemas peaaegu igal salgal, ja kuigi ei ole, on neid võimalik muretseda või laenata.

Ka instrumentide valmistamise materjal on igalt poolt leitav: igasuguses suuruses pudelid, apteegiklaasid ja purgikesed, igasugune rauakoli, paks paber või papp, mõni meeter nõõri, mõned naelad, tükike vineeri.

Valmistamine ei võta palju aega, mõnd instrumenti (näit. toolviil, pudelid) võib valmistada 15—20 min. jooksul.

Suurem jagu mänguriistu ei ole kasutatavad mitte ainult orkestri koosseisus, vaid neil võib esitada ka soolopalasid. Mängida võib nootide järgi, numbrisüsteemi või kõrva järgi. Omavalmistatud pillidel mängimaõppimine on tunduvalt kergem kui päris-muusikariistadel.

Pudelpill.

15—20 harilikust pudelist on võimalik valmistada küllaltki rahuldavat muusikariista, kõlava ja meeldiva häälega, millist võib kasutada koorilaulude saateks, soolo- või orkestriettekanadeks. Kuna selle instrumenti hääli on väga tugev ja terav, siis on ta mäng eriti nauditav vabaõhuetekandeks. Mängimaõppimine sel instrumendil on kerge.

Pudelpilli valmistamiseks on tarvis 15—20 pudelit mitmesuguses suuruses, alates suurist veinipude-

leist (liitrisist) ja lõpetades kõige väiksematega. Kõlbavad veel igasugused ilma mõradeta pudelid, mis ei vabise ja mis ei anna mitut kõla, nagu seda mõnede pudelite juures ette tuleb.

Pudelite valikul tuleb neile koputada puuhaamrike-se või kepikesega ja eraldada need, millised annavad hea puhta kõla.

Parima tooni annavad õhukeste seintega, valgest klaasist pudelid. Suurepäraselt kõlavad ka laiasuud-melised piima- ja kefiiripudelid.

Kui õnnestub muretseda 15—16 niisugust pudelit, on mänguriista menu kindlustatud.

Et pudelpill paremini kõlaks, on tarviline ta asetada erilisele alusele. Selle valmistamiseks on tarvis paar puuplangukest, umbes 30 raudnaela ja meetrit viis sidumiseõõri.

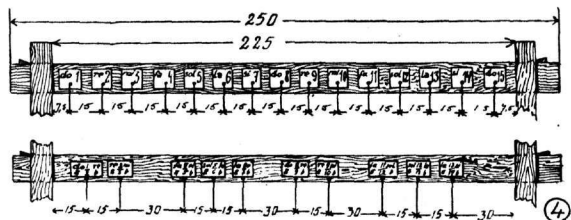
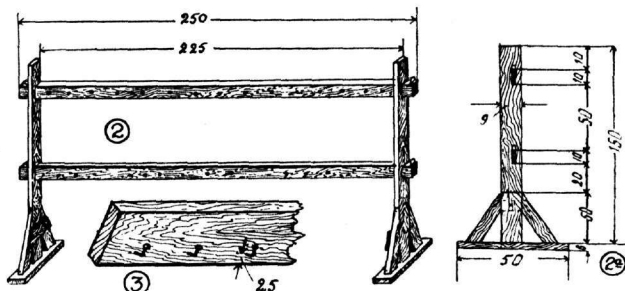
Pudelid tuleb piinlikult puhtaks pesta seest- ja väljastpoolt, eemaldada noa ja vee abil etiketid, kui on kork pudelis, see eemaldada nõõri abil, pudeli kaelalt eemaldada lakk. Pudeli puhtusest oleneb kõla väärtus, seepärast tuleb neile pisiasjule erilist tähelepanu pühendada.

Selleks, et pudeleil oleks võimalik mängida, tuleb nad üles seada heliredeli järgi kindlasse järjekorda. Kes on musikaalne, võib seda teha hariliku number-tooni abil. Muusikat vähetundvõil on see raskem. Kergem on pudeleid järjestada klaveri abil, aga seda võib teha ka teiste kindla häälestusega muusikariistade kaasabil, nagu harmoonium, löõtpill, bajaan, mandoliin, gitarr jne.

Kõige enne tuleb pudelid jaotada heli kõrguse jä-rele, need, mis annavad madalad toonid, asetame vasakule, kõrged toonid paremale. Pudelid asetame põ-randale ritta sellaselt, et kõige madalama tooniga pudel tuleks vasakule ja siit edasi teised reas järjest ülenevas järjekorras, lõpetades kõige kõrgema tooni-ga. Kõrgeid toone annavad paksust, tumedast klaasist või õige väikesed pudelid. Madalaid toone see-vastu annavad suured ¼-pangelised ja õhukestest klaasist pudelid. Ülespaigutatud pudelid tuleb nüüd täp-selt häälestada (timmida) vee juurevalamise abil. Tuleb pidada meeles reeglit: mida rohkem vett juure va-lada, seda madalamaks läheb toon. Häälestamist ala-takse sellega, et võetakse klaveril „do“ (see on 30 või 31 valge klavh vasakult või 21 või 22 valge klavh paremalt) — (joon. nr. 1). Kui häälestamisel on ju-huslikult klaverimängija, paluge teda võtta „do“ tei-sest oktaavist. Siis valige pudelite reast säärane, mis oleks veidi kõrgema tooniga kui klaverilt kostab, va-lage sinna niikaua vett juure, kuni ta toon muutub täiesti sarnaseks klaveri „do“-le. Kui see on saavu-tatud, tuleb pudel lugeda häälestatuks. Kleepige ta kaelale sedelike pealkirjaga: nr. 1 — do.

Selle järele võtke klaverilt noot „re“ — see on järgmine valge klavh paremale „do“-st. Sellele toonile vastavalt häälestage samasuguselt vee juurelisa-misega teine pudel ja kleepige juure pealkiri: nr. 2 — re. Samasuguselt häälestage veel kuus pudelit: nr. 3 — mi, nr. 4 — fa, nr. 5 — sol, nr. 6 — la, nr. 7 — si, nr. 8 — do. (Märkus: Pudel nr. 8 — do on mängu hõlbustamiseks numbrisüsteemis kaasulikum märkida nr. 1 — do-ga. Sellest ligemalt peatükis „Numbrisüsteem.“) Selle järele, kui eespoolnimetatud 8 pude-

lit on häälestatud, vastavalt klaveri valgetele klahvidele, asume pooltoonide häälestamisele, vastavalt klaveri mustadele klahvidele. Neile pooltoonidele vastavalt tuleb häälestada 5 pudelit. Esimesena tuleb do või re, mis on ühe ja sama tooniga. Joonisel on kõnesolev klahv tähendatud 1/2-ga, sest ta asub 1 ja 2 vahel.

Kui on häälestatud nr. 1/2 do# (reb), häälestada samuti: nr. 2/3 — re# (mib), nr. 4/5 fa# (solb), nr. 5/6 sol# (lab) ja nr. 6/7 la# (sib). Pudelite häälestamine on lihtne toiming vähegi musikaalset kõrva omaval isikul. Kui häälestaja tunneb noote, ei lähe tal selle peale rohkem aega kui 15—20 minutit. 13 pudelist saab keskmise ulatusega mänguriist, kui aga õnnestub muretseda suuremaid pudeleid (1/4-pangelis) ja häid väikesi, võib teha mänguriista, mis koosneb 6—20 pudelist. Siis tulevad mõned toonid allapoole nr. 1 —do—d ja mõned kõrgemale nr. 8 —do—d. Kuidas viimaseid häälestada ja missugused pudelid valida, seda taipab juba igaüks kergesti.

Pudelpilli mängimise hõlbustamiseks on tarviline kõik pudelid kinnitada alusele. Alus peab olema kerge, sealjuures aga küllalt vastupidav ja tugeva konstruktsiooniga, et hoida ära pudelite kiikumist ja üksteise vastu pörkumist, mis mängu segaks. Aluse ehitus on näidatud joonisel nr. 2. Seal on kaks jalga ja kaks ristpuud. Jala valmistamiseks võtame plangu, pikkusega 50 sm, laiusega 10 sm ja paksusega 6 sm ning postid 1/2 m pikad, 9 sm laiad ja 3 1/2 sm paksud. Mõlemad ristpuud on ühesuurused: pikkus 2 1/2 m, laius 10 sm, paksus 3 1/2 sm. Postidele on sisse lõigatud kaks neljakandilist ava, millest ristpuud läbi mahuvad. Ülemine ava tuleb lõigata 10 sm allapoole posti tipust, alumine 70 sm tipust. Neisse aukudesse passitakse ristpuud nii sisse, et viimaste otsad välja ulatuksid. Selles seisukorras kinnitatakse nad kiilukestega. Antud mõõtudest võib lubada ainult väikesi kõrvalekaldu mis, sest vastavalt neile mõõtudele on mäng kõige hõlpsam ja pudelite riputamine mugavam.

Naelad pudelite riputamiseks tuleb lüüa järgmiselt: (joon. nr. 3) esimese lööme ülemisse ristpuusse 7 1/2 sm kaugusele vasakust küljepostist, teised 15-sm

vahedega üksteisest. Ülemisse ristpuusse tuleb kokku 15 naela. Viimne nael tuleks seega jälle 7 1/2 sm kaugusele paremast küljepostist.

Alumisse ristpuusse lüüakse naelad teisiti: esimene lüüakse 15 sm kaugusele vasakust küljepostist, teine 15 sm kaugusele 1-st, kolmas 30 sm kaugusele 2-st, neljas 15 sm kaugusele 3-ast, viies 15 sm kaugusele 4-st, kuues 30 sm kaugusele 5-st, seitsmes 15 sm kaugusele 6-st, kaheksas 30 sm kaugusele 7-st, üheksas 15 sm kaugusele 8-st ja viimne — 10-s — 15 sm kaugusele 9-st. Iga naela kohale kleepida väike sildike, kuhu on tähendatud naela number ja rippuva pudeli toon. Sildikesed on suureks abiks noodist või numbrisüsteemis mängimisel. Pealkirjad siltidel ja nende asetus on tähendatud joonisel nr. 4.

Pudeli kaela seotakse nöörist silmus, mille abil pudel riputatakse naela otsa alusel. Silmused tuleb valmistada nii, et pudel ripuks otse, vastasel korral ei tule ta toon ühtlane.

Pudelid on kasulik korgistada, muidu aurab vesi ära ja muutub heli toon. Kork ei muuda heli tooni. Mängimiseks kasutatakse kaht puust haamrikest.

Kõige parema kõla saab siis, kui lüüa pudeli keskele. Mängitakse mõlema käega — esimesele numbreile lüüakse vasaku, teisile parema käega. Kui mängitakse kahehäälelist laulu, siis ülemine hääle mängitakse parema, madalam vasaku käega. Kui on tarvis pudelil pikka, kestvat tooni võtta, väristatakse pudelil haamrikestega vastavalt noodi pikkusele. Kaksikkõla võetakse samasuguselt kahe pudelil.

Mänguriist teeklaasidest.

Teeklaasidest võib kiiresti kombineerida mänguriista, millel on küllalt meeldiv ja tugev hääle. Selleks kõlbavad igasugused klaasid: siledad, õhukesed, paksud, lihvitud jne. Kõlbavad ka igasugused teised klaasnõud: klaasist sinepipotid, klaaspurgid, pokaalid, peekrid, veiniklaasid jne.

Enne häälestamist tuleb klaasid jällegi tooni kõrguse järele rivistada: vasakule madalad, paremale kõrged toonid. Häälestatakse klaasid samasuguselt kui pudelidki — veega. Harilikult on väga kerge häälestada 12—13 tooni pooltoonidega (1 1/2 oktaavi), ja nende peal on võimalik mängida palju laule.

Mängu juures asetatakse klaasid kahte ritta (joon. 5) lauale, esimesse ritta täistoonid (valge klahv), teise pooltoonid (must klahv). Mängitakse lihtsalt kahe pliitsiga või väikeste pulgakestega, mis teisest otsast on jämedamad. Mugavam on mängida seistes, sest siis on mõlemad käed klaaside kohal. Viis võib olla samuti nagu pudelpilli juures ühe- või kahehääleline. Pikad, venivad toonid tuleb välja tuua käe väristamisega.

Et vesi klaasidest kergesti aurab, on arusaadav, et igakord enne mängimist on neid tarvis uuesti häälestada. Selleks, et järgmine kord see oleks hõlpsam, võib klaasile märkida vee piir, kas tušiga või kriipsu viilimisega.

Ksülofon.

Ksülofon on mänguriist, mis esineb peaaegu igas suuremas orkestris. Selle mänguriista hääle on väga pehme ja meeldiv. Samuti nagu pudeleid, on võimalik ka ksülofoni tarvitada koorilaulude saateks ja soloettekandeks. Soolonumbrina kuulamegi ksülofoni tihti. On olemas isegi noote ja muusikapalu, mis on eriti tema tarvis komponeeritud. Omavalmistatud ksülofoni tegemiseks on tarvis head kuiva kuuse- või männilauda. Kõige parema hääle annab kuuselaud, kuid kõlbab ka mänd. Laud tuleb igast küljest siledaks hõõveldada ja lõhestada pikuti 3—4 osaks nii, et saaksime 5 sm laiused ja 2 1/2 sm paksud plangukesed. Viimaseist lõigatakse mitmesuguses pikkuses klotsikesed, milledest koosneb ksülofon (joon. nr. 6).

Kui panna klotsike pehmele asjale, näiteks padjale või kahele nõorikesele, ja lüüa temale pliatsi või veel parem puuhaamrikesega, saame vastavalt klotsi suurusele mitmesugused helid. Mida lühem klots, seda kõrgem toon, mida pikem, seda madalam.

Klotside pikkus tuleb valida nõnda, et toonid saaksime heliredeli järele. Häälestada saab klotsi kas klaveri või mingisuguse keelpilli järele. Selleks tuleb ühest eelpoolnimetatud plangukesest lõigata umbes 20 sm pikkune klots ja asetada ta otsadega mingile pehmele asjale. Siis võtta klaveril või mõnel muul mänguriistal „do“ ja võrrelda seda heliga, mida annab klots temale lüües. Kui klots kõlab kõrgemalt kui klaveril võetud noot, asetame ta esialgu kõrvale ja võtame uue klotsi, eelmisest veidi pikema. Seda teeme nii kaua, kui saame klotsi, mis kõlab veidi madalamalt „do-st“. Kui on sellane leitud, tuleb ta, vähehaaval tükikese otsast lõigates, täpselt vastavale toonile klaveril häälestada. Kui see on saavutatud, kirjutame temale peale: nr. 1 — do ja paneme kõrvale. Samasuguselt häälestame teised järjest lühemad klotsikesed: re, mi, fa, sol, la, si, do jne. teisest oktaavist. Viimased klotsikesed tulevad üsna lühikesed ja annavad võrdlemisi kõrge hääle. Siiski on heast kuivast kuusepuust võimalik valmistada 18—19 tooni, milline arv tagab täieliselt väga paljude muusikapalade ettekandmise.

Samasuguselt võib peale täistoonide häälestada ka pooltoonid (mustad klahvid). Need tähendame nagu pudelpilli juures murdarvudega $\frac{1}{2}$ do #, $\frac{2}{3}$ re # jne.

Kui kõik klotsikesed on häälestatud, puurime igale mõlemasse otsa, paari sm kaugusele otsadest, augukesed, mille abil klotsile nõõri järele võib ajada. Et klotsid püsiks paigal ja mängimise ajal ära ei nihkuks, siis teeme mõlemale poole klotsi nõõridesse sõlmed. Joon. nr. 6 on näha, kuidas klotsid nõõridele tuleb asetada. Vasakule asetame täistoonid, paremale pooltoonid.

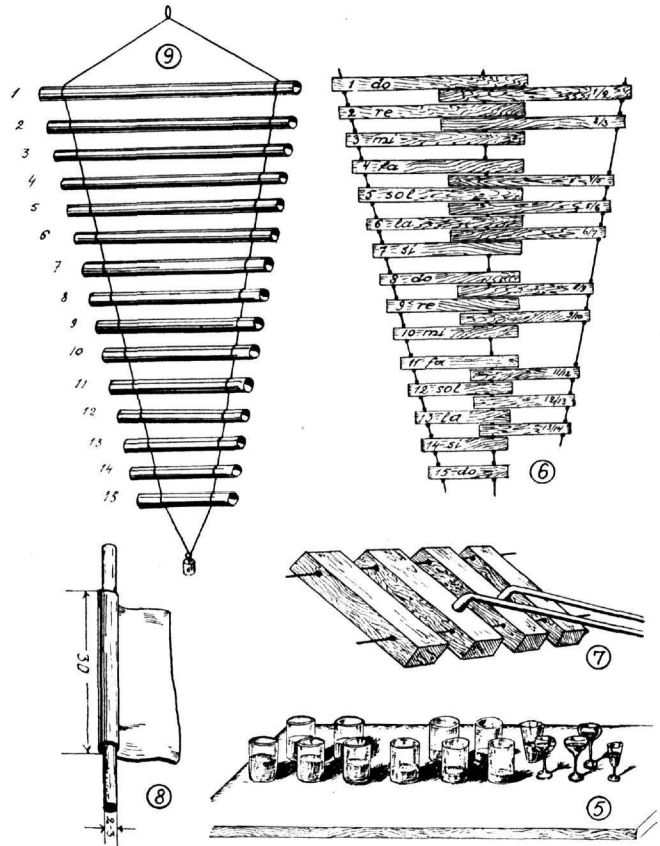
Kui klotsid on nõõri järele seatud, tuleb valmistada ksülofonile ase. See tehakse õlgedest. Õled seotakse tugevasti nõõriga kokku, kolme umbes käsivarrejämedusse kimpu. Saadud kimbud asetame kasti, täpselt nõõride alla, mille küljes ripuvad klotsid. Õlgede asemel võib tarvitada ka pehmet ajalehepaberit, mis on kagarasse pigistatud ja tugevasti nõõriga ümber seotud. Ksülofoni mängitakse samasuguste haamritega nagu pudelpilli. Veel paremad on kepikesed, mis ühest otsast on veidi paksemad ja koolutatud, nagu näha joonisel nr. 7. Koolutatud haamriku vedrutab paremini, selle tõttu on kergem väristada häält.

Mänguriist papp- või kartong-torudest.

Kartong- või papp-torudest on samuti võimalik valmistada muusikariista. Muidugi ei ole selle heli tugevus kuigi suur, kuid orkestris võib teda päris rahuldavalt tarvitada.

Selle mänguriista valmistamiseks on tarvis muretseda paksu kartongi või pappi. Kartong võib olla tarvitatud, maalitud või määritud. Võib kasutada igasuguseid vanu karpe, plaate, raamatukaasi jne. Peale selle läheb tarvis veel umbes 7 meetrit niiti või peent sidumisnõõri. Papi väljalõikamisel peab meeles pidama reeglit: väljalõigatud lehe laius peab alati olema pool vähem pikkusest. Näiteks, kui teie mingisugusest papitükist saate välja lõigata 30 sm pikkuse lehe, siis peab tema laius olema 15 sm. Selle järele, kui papist nelinurgad on välja lõigatud, tuleb need torukesteks keerata. Seda tuleb teha järgmiselt (joon. nr. 8). Võetakse ümargune 2—3 sm jämedune kepp ja sellele rullitakse ettevaatlikult väljalõigatud papp pikemat külge mööda. Selle juures peab tähele panema seda, et papp rullimisel ei murduks, sest murdudega toru ei anna enam puhast häält. Kui on väga

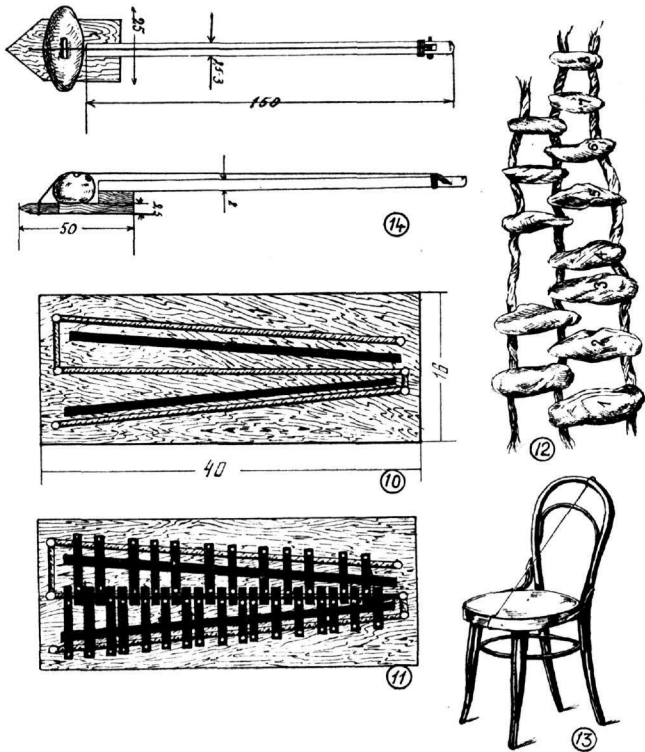
paks kartong, siis, et hõlpsam oleks teda rulli keerata, võib kartongi enne märjaks teha. Muidugi peavad torukesed enne mängimist piinlikult kuivatatud olema, sest vastasel korral nad kas ei anna üldse häält või kõlavad halvasti. Kokkukeeratud torukesed seome paarist-kolmest kohast sidumisnõõriga kinni ja võtame pulga otsast ära. Torukeste häälestamine sünnib samasuguselt nagu ksülofonil, mingil pehmele asjal. Tooni kõrgus on ka siin toru pikkusest. Hästi kõlab mänguriist, kui torud siduda kokku nii nagu joon. nr. 9. on tähendatud. Et mänguriist mängimisel ei kiiguks, tuleb tema alumise osa külge mingi raskus riputada. Mängitakse peenikeste, pliatsijämeduste, teisest otsast paksemate, 30 sm pikkuste pulgakestega. Lüüa ei tohi mitte liiga kõvasti, vastasel korral saaks liiga käriseva hääle.

Metallofon.

Selle mänguriista (joon. 11) valmistamiseks läheb tarvis: 1) 2 sm lai, 1—1½ mm paks, umbes 1 m pikk raudplekist vits. Säärast vitsa tarvitatakse kaupade pakkimisel ja vahest tarvit. seda potisevad ahju valmistamisel telliskivide kinnitamiseks. 2) Puust kastike, pikkusega 40 sm, laiusega 16 sm ja kõrgusega 8 sm. 3) Umbes 15 klaasiraamimise-naela ja 4) paar meetrit villast lõnga.

Enne kui asuda metallplaatide külge väljavalmimisele, valmistame mänguriista aluse. Selleks lööme kastikesse pealtpoolt vineerkaanekesega kinni. Enne lõikame kaanese kaks pikuti lõhet (joonisel nr. 10 mustad väljad), laiusega 2 sm, pikkusega üle terve kasti. Mõlemad lõhed peavad üksteisest olema nurga all, nii et ülal oleks vahe 7 sm, all 2 sm. Kummagi lõhe ümber lööme 3 naela ja ümber nende veame mitmekordselt villase lõnga. Selle järele asume plaatide külge häälestamisele.

Tooni kõrgus metallofonil on leeb plaadikeste pikkusest. Heli „do“ annab umbes 7 sm pikkune plaadike. Enne häälestamist tuleb plaadikesed haamri abil täpselt tassaseks lüüa. Häälestamiseks asetame plaadikese villase lõngale nii, et plaadi keskkoht oleks täpselt lõhe kohal, ja lööme kergelt pliiatsi või naelaga peale. Häälestamine ise sünnib samasuguselt ja samadel põhimõtetel kui ksülofoni juures. Plaadid häälestatud, lööme igale plaadile mõlemasse otsa augukesed, nende läbi lööme plaadid aluse külge naelaga kinni. Kinnilöömisel tuleb tähele panna, et neile liiga kõvasti ei löödaks, vaid plaadilke peab vabalt andma naela otsas liikuda. Vastasel korral ei anna ta häält. Mängitakse kahe väikese puuhaamri kesega.

Petrofon.

Mitmesugustest kivikildudest on võimalik välja valida sääraseid, mis korrapäraselt häälestatult ja rivistatult lubavad, raudasjaga neile koputades, ette kanda igasuguseid viise. Eriti hästi kõlavad pikad kitsad paekillud ja mererannas leiduvad suuremad lutsukivid. Säärastest kividest on kerge konstrueerida muusikariista, mis häälelt on väga sarnane ksülofonile. See muusikariist on kõlvuline ka orkestri koosseisu, aga eriline tähtsus on tal ikkagi meelilahutava „vigurpillina“. Iga vigurimees võib ilma igasuguste abinõudeta ja ettevalmistuseta kas mererannas või kusagil kivimurrus poole tunni jooksul kombineerida teiste üllatuseks muusikariista ja anda „kontserdi“. Põhimõte on sama mis metallofoni või ksülofoni juures — mida lühem kivikild, seda kõrgem hääl, mida pikem kivikild, seda madalam hääl. Häälestamisel tuleb ettevaatlikult tükikese haaval kildu vähendada, et tabada õiget tooni. Seda teha äärmiselt ettevaatlikult, sest kõva löögi juures võib kivi puruneda hoopis teisest kohast kui tarviline.

Mängu juures tuleb kivikillud asetada pehmele ainele, nagu ksülofonigi juures. Kui petrofon valmistatakse metsas või plaazil, võib valmistada alus kuivast meriheinast, adrust või samblast.

Mängida petrofonil (joon. nr. 12) tuleb väikese, aga massiivse rauast pulgaga. Kõige parem on löö-

gid juhtida kivi keskele, siis saame kõlavama ja parema hääle. Võib ette kanda ühe- või kahehäälelist viisi. Pikki, venitatud toone saab võtta ainult väris- tamise abil.

Toolgitarr.

Toolgitarri ehitamiseks on tarviline üks harilik Viini tool, metallist gitarri või balalaika keel, kaks keskmist raudnaela ja plekk-karbike. Nende abinõudega võime viie minuti jooksul ehitada muusikariista, millel trilleri abil on võimalik mängida nagu mandoliinil või domril.

Naelad painutatakse konksu moodi kõveraks, nii et neid võib kinnitada tooli leeni ja tooli põhja esimese ääre taha. Konksukeste külge kinnitame hoolikalt traatkeele. Siis kinnitame ühe konksu tooli põhja ääre taha, teise tooli leeni külge. Nüüd nihutame ülemise konksu kõrgemale leeni keskpaiga poole. Selle abil pingutatakse keelt ikka rohkem ja rohkem, järk- likult ta toon tuleb ikka kõrgem ja kõrgem. Niiviisi saame keelt häälestada ükskõik missugusele muusika- riistale, kui toolgitarr mängib orkestri koosseisus. Kui esinetakse soolunumbri- ga, võib häälestada soovi järele ükskõik missugusele kõrgusele.

Mängimiseks asetame tooli seliti põlvedele, nii et ta seljatagune osa tuleks vasakut kätt ja keel jääks ülespoole. Paremasse kätte võtame trilleri ja vasa- kusse plekk-karbi. Mängides keelel nagu mandoliinil ja vasaku käega asetades karbikest ühele ja teisele kohale saame kõrged ja madalaid toone. Karbiki mudab tooni kõrgust, samal ajal täidab ka resonaa- tori, kõlastaja, ülesandeid. Võttes mitmesuguses suu- ruses karpe ja avades või sulgedes nende kaant võime saavutada mitmesuguse tämbriga helinaid. Pärast mängimist eemaldame konksud traadiga, kerime rulli ja asetame karpi.

Toolgitarril (joon. nr. 13) ei ole varem klaveri abil häälestatud toone nagu ksülofonil või pudelpil- lil, samuti ei ole tal ka sõrmestikk nagu gitarri või mandoliinil. Selle tõttu on temal nootide järele män- gimine raskem, tuleb mängida kõrva järele. Mõne- aialise harjutamise järele võib väga hästi ette kanda lihtsamaid, laulvaid, palu.

Põiepill.

Selle muusikariista valmistamine on väga lihtne. Lühiaegse hariutamise järele on võimalik temaga ette kanda lihtsaid viise, kusjuures häälekõla üllatavalt sarnleb viiulile.

Valmistamiseks on tarvis: 1) Lauake pikkusega 1/2 m, lausega 25 sm ja paksusega 2,5 sm. 2) Puust latt, hästi hõõveldatud, pikkus 1/2 m, laius 2 1/2—3 sm, õikkus 2 sm. 3) Kuivatatud ja õhku täis puhutud häria- või seapõis. 4) Tükike raud- või vasktraati. 5) Viiuli (re) teine keel.

Kõige enne lõikame latile ühte otsa väikese nelja- kandilise ava, umbes 5 sm pikk ja 2 sm lai. Ava mõlema külje sisse puurime vastastikkü- augud nii, et neisse kitsalt läheks puust timmimise kruvi. Lati teise otsa lööme laua külge, pannes enne lati otsa ja laua vahele massiivse klotsi. Kõik see tuleb tugevasti nael- tega kinni lüüa. Lauakese alumine ots tuleb ära teri- tada, et ta põrandal ei libiseks. Lati pea augu juu- res mähime mitmekordselt traadiga ümber. Nüüd tõmbame ainult keele peale, ja pill on valmis (joon. nr. 14).

All kinnitame keele naela külge, mis tuleb lüüa lauakese keskele. Üvalt keerame ümber timmimise kruvi. Enne kui keelt pingutame, asetame lauakesele, keele alla, põie. Põie ja keele vahele asetame väikese ümarguse pulgakese. Nii jääb keel kandma ühest otsast põiel, teisest traadimähisel. Nüüd võib keelt pingutada nagu tarviline. Mängida tuleb nagu tšelloolgi poognaga, asetades mänguriista ühe otsaga põrandale. Kõla on meeldiv, veidi tasasem kui päristšellool.

(Järgneb.)

Kuidas päästeti Ristna tuletorn

Omaaegne Ristna ja praegune Tahkuna tuletorni ülevaataja Herman Siht, kes ühtlasi on ka Kaitseliidu mereüksuste Hiiu- ja Saare raji pealik, jutustab meile oma mälestusi, kuidas ta päästis Hiiu- ja Saare raji, Ristna tuletorni öhkulaskmisest, elumajad põlemasüütamisest põgenevate venelaste poolt ning saksa okupatsioonivõimude käest Ristna tuletorni mitmemiljonilised varandused. Laseme tal jutustada.

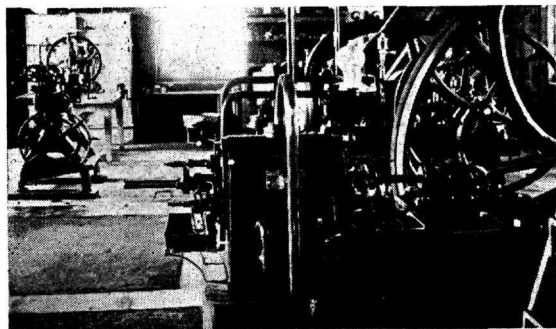
1. augustil 1913. a. vabanesin raudteeteenistusest ning astusin Ristna tuletorni teenistusse vanema motoristina. Tuletorni ülevaatajaks oli tol ajal Kudinov ja tuletorni personaal koosnes 9 inimesest. Teenistus läks oma harilikku rada kuni 8. märtsini 1916. aastal, millal sain eluaegse vigastuse. Nimelt kukkus minu jalgadele 47-puudane mootori hooratas, mille tagajärjel mul mõlemad jalaluud altpoolt põlve murdusid. Luud kasvasid küll kinni, kuid arstide komisjoni otsusel olin kaotanud 50 protsenti oma tööjõust.

Saadud vigastuse tõttu polnud ma enam suuteline tuletornis motoristina teenima ning tolleaegne Balti mere lootside, tuletornide ja meremärkide valitsuse direktori abi polkovnik Tihonov tegi mulle ettepaneku minna Virtsu tuletorni ülevaatajaks. Varsti pärast ettepanekut vallutati sakslaste poolt Riia linn ning nende pealetung jätkus. Kuna peagi oli oodata ka Virtsu langemist, siis polnud mul mõtet pakutud kohta vastu võtta ja ma jäin edasi Ristna tuletorni teenistusse.

Hirm sakslaste rünnaku ees kasvas päev-päevalt ja nii Saare- kui ka Hiiu- ja Saare raji hakati juba valmistama põgenemiseks. Evakueerimine oli käimas täiel hool. See haaras ka Ristnat. Tuletorni osad hakati kokku panema ning Tallinna saatma. Esiteks saadeti Tallinna masinarihmad, dokumendid ja muud. Nende saatjaks määrati tol korral Ristna tuletorni ülevaataja Santsevitš ja tema äraolekul määrati mind tuletorni ülevaataja asetäitjaks. Enne lahkumist andis Santsevitš mulle kategoorilise käsu sakslaste tulekul ning meie lahkumisel tuletorn öhku lasta ning elumajad põlema süüdata, üldse hävitada kõik, mida hävitada võib ja saab. Selle käsu sain 25. septembril 1917. aastal.

30. septembril samal aastal algas Saare- ja Hiiu- ja Saare raji vallutamine sakslaste poolt. Kartes, et tuletorni hüglavarandus võib langeda sakslaste kätte, peitsin oma algatusel tuletorni kaevu sireeni-hääldeaja, rajaja-aparaadi, mootorite pumbad (kolvid) jne. Selle varanduse väärtus võis tol ajal olla 6 miljonit senti. Toimisin nii, et sellest ei teadnud isegi mitte tuletorni meeskond.

3. oktoobril hakkasid Ristna raadiojaama madrused valmistama põgenemisele. Oieti nad taganesid oma teenistuskohalt. Siin sain telegrafist Valkilt kuulda, et vene

Ristna tuletorni masinaruum, kust H. Siht masinaosad ära viis ning kaevu peitis

Herman Siht, Tahkuna tuletorni praegune ülem

madrused on paigutanud tuletorni südamesse, trepikotta, 5-puudase lõhkeainelaadungi, mis oli välja võetud kaldale uhitud saksa miinidest, ja see ühendati elektrijuhtmetega, et induktorvooluga lõhkeaine süüdata ning tuletorn öhku lasta. Edasi olid madrused pannud süütekannud ka põletisaine tagavara-naftasisternide kraanide külge. Ja põletisainet oli tol korral tagavaraks 300 tonni ümber. Mina ja ka Valk vaiksime loost, aga südames pakitses midagi.

Kõigepealt rikkusin telefoniühenduse sel teel, et võtsin uued piksekiitsed välja ning panin vanad läbipõlenud asemele. Siis rikkusin ka elektrijuhtmetes.

3. oktoobril, kell 2 päeval, anti üldine käsk Ristnast lahkumiseks, ja järgmiseks sammuks pidi olema tuletorni öhkulaskmine ja elumajade põlemasüütamine. Lahkusime siis koos tuletornist, ja jõudnud umbes veerand kilomeetrit eemale, tõusid leegid raadiojaama katusele. Madrused olid hooned põlema süüdanud. Aga ka tuletorni eluhoonete kohalt kerkisid üles suitsupilved. Lahkudes viimsena tuletorni juurest süütasin tõrvatünni. See ajas hirmu paksu suitsu kogu tuletorni ümbruskonna täis. See pidi venelastele näitama, et hooned põlevad, ja nad näisidki olevat rahuldatud. Minul oli aga kahju oma eluaset süüdata, ja pealegi oleks see olnud mõttetu.

Oles jõudnud raadiojaama piirkonda juhtis nüüd ka raadiojaama ülem-konduktor voolu juhtmetesse, kuid tuletorn öhku ei lennanud. Ta ägestus ja sai väga kurjaks. Minõor Vassiljev raporteeris, et ta on kõik teinud lõhkeaine süütamiseks, kuid avaldas sealjuures arvamist, ehk on vahest midagi lahti pörunud. Aga keegi ei julgenud nüüd ka enam tuletornile läheneda, sest kes teab — vahest plahvatab siiski. Sammusime edasi.

Ajal, millal meie killavoor edasi liikus, ilmus silmapiiril saksa zepeliin. Ta türlas Hirmuste küla kohal, kus venelastel oli patareid ja mis asus Ristnast umbes 5 kilomeetrit eemal ida suunas. Samal ajal viibis Saare- ja Hiiu- ja Saare raji piirkonnas 50—60 saksa sõja- ja transportlaeva. Venelasi oli vallutanud kahuhirm.

Olime juba umbes 4 kilomeetrit maha kõndinud hane- reas, kui vastu tuli kohalik elanik Madli Valk hobusel. Nimetasin, et lähen metsa asjatalitusele, kuid sealt ma enam

tagasi ei tulnud, vaid asusin Valga vankrile ja me sõitsime koos tagasi Ristnasse.

Venelaste voor oli jõudnud Köppu, ja seal oli ka raadiojaama ülemal-konduktoril juba selge, et mina olengi see „kurja juur“, kelle süü pärast tuletorn õhku polnud lennanud. Kes talle selle ette viis, on mulle tänini teadmata. Aga venelased enam tagasi ei julgenud tulla. Lubasid küll mind oksa tõmmata. Et vältida esialgu kokkupuutumist nii venelaste kui ka sakslastega, elasin poolteist päeva metsas, kuni julgesin jälle Ristnasse ilmuda. Ristna oli inimestest tühi, aga sellele vaatamata ei julgenud ma seal olla, sest kartsin venelaste tagasitulekut. Varjasin end külas oma naisevanemate juures.

Sakslased tegid Sõrul dessandi ja 6. oktoobril olid nad juba oma elvæga — jalgratturitega — Ristnas. Olin sel silmapilgul oma naisevanemate juures Puumetsa talus, Paavel Lepa juures, mis asus 1 kilomeeter Ristna tuletornist eemal.

Veel samal päeval ilmusid sakslased tallu ja küsisid mind. Neil oli juba teada, et kuulusin tuletorni personaali hulka. Nad sundisid mind endiga kaasa tulema. Kohale jõudes kästi mind igasse hoonesse, ka tuletorni, esimesena sisse astuda. Nähtavasti olid nad teadlikud ka sellest, et tuletorn oli mineeritud ning et ka kütteinete tagavara oli süütevalmis seatud. Käisime siis kõik ruumid läbi, ja mis hädaohtlik oli, see tehti kahjutuks. Peidetud varandusest aga vaikisin.

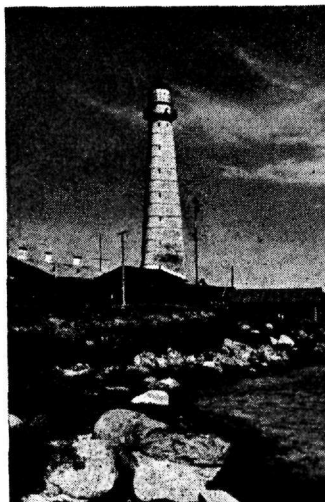
Alul jäin tuletorni teenistusest eemale, kuid 1. augustil 1918. a. astusin tagasi teenistusse.

Olin teadlik, et Eesti vabariik oli 24. veebruaril välja kuulutatud, ning sellest ajast peale hakkasin juba hoolsamini tuletorni varandust silmas pidama. Arvestasin seda, et see on Eesti vabariigi varandus. Nägin väga hästi, kuidas sakslased iga päev tuletornist küladesse tassisid igasugust varandust, nagu rauda, vaske, ukse, aknaid, katuseplekki ja muud. Seda vahetasid nad peamiselt peki ja või vastu, mis rändas Saksamaale.

Siis ühel päeval kutsus saksa ülemus mind enda juure ja ütles mulle, et mina peitvat mingisugust tuletorni varandust. Keegi kohalik elanik oli sellase jutu lahti lasknud. Ka põimiti süüdistuse hulka, et mina hoidvat salaja revolvrilt. See mul tõesti oli olemas. Mind viidi kohtu ette. Tuletorni varandus jäi neile ikkagi teadmatuks, kuid karistuseks määrati mulle 10 ober-osti. Toimetati ka läbiotsimist minu korteris, kuid midagi ei leitud.

14. novembril 1918. a. sain hr. Espenbergilt (praegu sõjaväelane Viljandis ja kannab nime Espre) teada, et sakslased peavad sõlmitud vaherahu põhjal Eestist lahkuma ning et nüüd tuleb hoida varandusi, et sakslased neid mitte välja ei viiks. Teiskordset korraldust ma ei oodanud, ja siirdusin otsekohe Hirmuste, Kaleste ja Ristna küladesse, kus mobiliseerisin 26 noortmeest. Mõnel neist oli endal kodus vintpüss, teisel mõök, kolmandal isegi mõni käsi-granaat jne., ja seega oligi käes relvastatud salk. Teie oleksite pidanud seda jõuku nägema! Hirmu ajas peale.

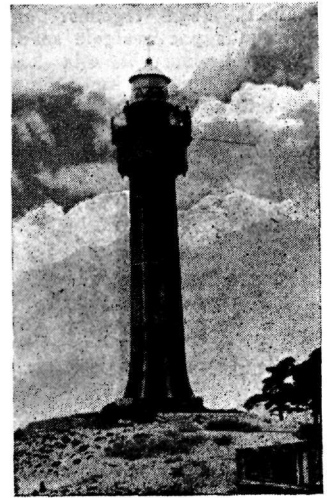
Samal päeval jõudis salk Ristna tuletorni, sakslased olid veel seal sees. Mäletan, et sellesse salka kuulusid Peeter Jalaja, praegune kohtuministeriumi nõunik ja tolleaegne koolipoiss, Villem Kõnnel, Mihkel Pihel,

Tahkuna tuletorn, ilusaim Balti mere rannikuil. Ehitatud 1874. a. prantslaste poolt.

Paavel Pihel, Eduard Lepp, Vidas Valk, Feliks Espenberg ja teised. Neist said vabadussõja ajal tublid sõdurid ja paljude teeneid hinnati autasumaa annetamisega.

Kõigepealt katkestasin telefoniühenduse, siis panin oma mehed relvalao juure ning mujale, ning ise astusin sisse saksa ülemuse Bösenthali juure. Ütlesin talle, et Eesti miilits on kohale jõudnud, mina olen nende juht ja nüüdsest peale oleme meie peremehed. Edasi kinnitasin talle, et enam ei tohi nad Eesti riigi varandust puudutada ega välja viia, ja et selle varanduse üle, mis seni küladesse veetud, palun anda nimekirja ja varanduse välja maksa.

Päästetud Ristna tuletorn praeguses seisukorras

Ordu ajal (1513. a.) ehitatud Kõpu tuletorn

Bösenthal kargas kui ussist nõelatult laua tagant püsti ja haaras telefonitoru, et helistada Kärkla komandantuuri. Ütlesin talle, et see oleks asjatu katse, kuna ma telefonitraadid juba läbi olen lõiganud. Nüüd kaotas Bösenthal pea, ja mina kasutasin juhust, üteldes talle: „Heraus“ (välja).

Sakslastel polnud enam mingit väljapääsu ja nad alistusid. Koostati nimekirja müüdüd varanduste üle, ja sakslased asusid teele. Enne seda tõmbasin aga lipuvardalt alla saksa lipu, ja asemele kerkis sini-mustvalge Eesti lipp. Oma lipu viisid sakslased kaasa, aga see esimene Ristna tuletornis lehvunud Eesti lipp on veel praegugi minu käes hoiul.

12-meheline saksa jõuk asus 14. novembril 1918. a. kell 2 päeval Ristnast teele. Küüdiksi anti neile ainult 1 hobusemees pakkide veoks. Tolleaegne vallavalitsus keeldus neile rohkem hobuseid andmast, ja mina lisasin omalt poolt juure: „Hindenburg saatis teid siia, viigu nüüd ka ära...“ Meestel tuli seega 50 kilomeetrit jalgsi Kärdlasse kõmpida.

Sakslaste lahkumisel panin aga tähele, et nad tahtsid kaasa viia tuletorni Pintschi valgustusaparaadi ja 3 pudelit gaasi, millega oleks võinud poolteist aastat tuletorni valgustada. Võtsin ka need ära. Konfiskeerisime ka küladest kokku toodud või ja sealiha, sest ka meie tahtsime süüa. Bösenthali käest saadud nimekirja andsin aga Kõrgessaare valla militsionääri Koidu kätte, kes külast tuletorni varanduse ära tõi.

Sellest päevast asusin siis Ristna tuletorni ülevaataja kohale. 18. novembril tulid Ristnasse Eesti vabariigi volinikud kaptenid Mihkel Mänd (surnud), Ibrus ja keegi kolmas, et korraldada varanduse ülevõttu. Nad leidsid aga eest tehtud töö. Esitasin siis omalt poolt tolleaegsele tuletornide ja meremärkide valitsuse juhile kapten V. Dampfi kirjaliku ettekande peidetud varanduse kohta, ning temalt järgnes korraldus tuletorni kordaseadmiseks, mis ka

täideti. Aga tegemist oli palju, enne kui kaevust kogu varandus päevavalgele saadi. Kaev pumbati tühjaks. Gaasi kartusel, mis võis olla kaevu põhjas, laskime enne põleva küünla alla, ja kuna see põles, siis läks mees alla ning uputatud esemed tõsteti üles.

Tuletorni seati uuesti korda, aga kohendamist vajab ta siiski. Saksa miinipaadid tulistasid mitmel korral merelt Ristna tuletorni, ja tema raudkeres leidis kuni 500 mürsuauku. Ometi ei varisenud ta kokku. 1921. a. valati raudkeresle tsementkest ümber ja nüüd on see tuletorn üks eeskujulikemaid.

Hiljem läks korda saada Kärda metskonna metsaülemalt härra Tuiskverelt 10.000 lepataimet, mis tema korraldusel istutati Ristna tuiskliivale. Nüüd on Ristnas välja kujunenud park.

+

Huvitav siinjuures on märkida veel üht tõsiasja, et sakslased veel 1921. a. Herman Sihi ning Ristna tuletorni vastu huvi tundsid. H. Siht sai 1. veebruaril 1921. a. oma saksa okupatsioonijärgsel kaasteenijalt Artur Römmerilt kirja, kes elutses tol ajal Saksamaal, Freystadtil. Nagu kirja tõlkest näeme, algab see päris koduselt ja sõbralikult, kuid siis järgneb „peapesu“. Toome selle kirja tõlke:

„Minu armas Herman! Sa imestad posti saada sellelt, keda sa, nagu ma usun, oled juba ammu unustanud. Kuidas ma selle juure tulen, et sulle kirjutada, seda tahan sulle kohe seletada.

Kas mäletad veel Karli? Tema juures olin natuke aega enne jõulu külas. Meie jutuaajamisel tuletasime meele sind ja muud signaaljaamast Alumine Dagerort (Ristna). Meie rääkisime ka väga palju sinust ja tulime sealjuures otsusele sulle kirjutada. Arvatavasti on sul juba kiri Karlilt. Olid küll ilusad ajad, mis seal veetsime. Mis teie kõik teete ka, loodan, et teil terviseliselt hästi läheb, ka minu sealsel emal, tead see naine, kelle käest ma ikka võid ja mune otsin, kahjuks olen tema nime unustanud. Ma mõtlen nii sagedasti teie peale ja sooviksin, et ma võiksin veel kord sinna tulla, noh, ja mida ei ole, võib seal saada. Mis sa arvad, kas võiks end seal näidata?

Ütle korra, Herman, peale seda, kui jaam likvideeriti ja asjaosalised Kuresaare jõudsid, jutustasid nad asjast, mida sinust ega teistest mitte ei oleks arvanud, kõige vähem sinust, Herman. Enne, kui nemad jaamast olid lahkunud, olid sina 20—30 mehega jaama tulnud ja sõjariistu ja laskemoona ja muud

nõudnud, on see nii? Ja pealegi olevat sina kõige selle eestvedaja olnud.

Nüüd tahaksin mina sinult teada, mis ajas sind ja teisi sarnastele tegudele? Olime meie, kes meie jaamas olime, ial midagi paha teinud? Niipalju kui mina tean, küll mitte. Sina ja teised ei või meist midagi tagantjärele öelda, peaausjalikult sina, Herman, mõtle korra, järele, mis sina meilt kõike saanud oled, sinul on ometi kõige vähem põhjust ja süüski oled sa end nii halvasti teiste vastu üleval pidanud. Oleks sinust väga armas, kui sa selle asjaga mind tutvustad.

No küllalt sellest, see asi on mööda ja meie ei hakka sellepärast mitte tülitsema, eks oli tõsi, vastu-pidi, ma sooviksin, et sa tuletaksid korra oma sõpra meele ja kirjutaksid mulle hästi pea jälle.“

Järgnevad tervitused perekonnale ja allkiri Artur.

+

Pealik H. Siht võib oma teenete hulka kirjutada ka Soome auriku „Algoti“ meeskonna päästmise 1922. a. juulis. Torm ajas laeva Ristna alla ja tormises meres päästeti kõik inimesed. Laeva juhiks oli kapten Saarinen, kelle vend ehitas meie „Estonia“ teatri.

Meeskonna päästmise eest sai H. Siht tänukirjad Soome saatkonnalt ning toleaeegselt mereasjanduse peavalitsuse direktorilt kapten O. Tiedemannilt.

1921. a. 10. detsembril päästis H. Siht Saaremaa purjeka „Aliide“ 3-liikmelise meeskonna koos tema juhi kapten Dumanoviga. Selle eest annetas Punane Rist H. Sihile elupäästemedali.

H. Siht teenib nüüd jälle aastaid Tahkuna tuletorni üle-vaatajana. Temale usaldatud tuletorni on ta eeskujulike-masse korda viinud, nagu seda vast hiljuti avaldas ajalehtede veergudel oma inspeksioonireisu muljetes Veeteede Valitsuse direktor ins. E. Avik, kes konstateeris, et H. Siht on eeskujuliku töö ära teinud kodukaunistamise alal tuletorni ümbruskonnas — tuiskliival, ning oma algatusel läbi viinud nii mõnegi vajaliku töö tuletorni juures ja mujal. 1926. a. külastas tuletorni siseministri abi härra Tuulse, kes tutvudes tuletorniga ning selle kõrvalruumidega märkis tuletorni päevaraamatusse: „Eeskujulikumat korda pole ma näinud riigiasutuse korraldamises kui Tahkuna tuletornis“.

H. Siht, hoolimata kunagi saadud jalavigastusest, võtab ka praegu energiliselt osa seltskonnatööst ning juhib Hiiumaa rajooni merekaitseliitu, olles selle pealikuks. Tänavu kevadel sai H. Siht 50 a. vanaks.

Toimefusele saadetud kirjandus

A. Annist: Meie rahvalaulude avaldamise võimalusist. 16 lk. Hind 50 senti. Eesti Kirjanduse Selts, Tartu, 1937.

M. Pukits: Läti kultuurilugu. Peajooni läti kirjanduse, kunsti ja muu rahvuskultuuri arengust. Elav Teadus nr. 66, 148 lk. 33 pilti. Hind 1 kr. Eesti Kirjanduse Selts, Tartu, 1937.

Eesti õigekeelsuse-sõnaraamat III. Ripp-Y. Koostanud Joh. V. Veski ja E. Muuk. 602 lk. Hind 4 kr. Eesti Kirjanduse Selts, Tartu.

M. Töldsepp: Elisabeth. Inglise esimene suur kuninganna. Piltidega. 176 lk. Hind 1 kr. 50 s. „Suurmeeste Elulood“ nr. 38. Eesti Kirjanduse Selts, Tartu, 1937.

A. Kronfeld: Hüpnos ja sugestioon. Tõlk. V. Lao. Elav Teadus nr. 67. 112 lk., 10 pilti, hind 1 kr. Eesti Kirjanduse Selts, Tartu, 1937.

Eesti Ajalugu II — Eesti Keskaeg. Toimetanud prof. H. Kruus. Koostanud prof. H. Kruus, dr. P. Johanson, mag. R. Kenkmaa, mag. E. Blumfeldt, dir. F. Linnus, mag. E. Tender, prof. J. Uluots, mag. A. Soom, prof. A. Saareste, R. Paris. 220 ühe-kuni neljavärvilise illustatsiooniga. 596 lk. Hind 8 kr. 50 s., pool-nahkköites 12 kr. Eesti Kirjanduse Selts, Tartu, 1937.

Helmi Pöld: Södurikast. Jutustus. O.-ü. „Noor-

Eesti Kirjastus“. „Rahvaraamat“ nr. 1/2 (13/14)). Hind kr. 2.—.

E. Asson: Üldine ajalugu ühes Eesti ajaloo, XVIII sajand ja XIX sajandi esimene pool. Keskkooli IV kl. kursus. O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus, 1937. a. Hind kr. 2.25.

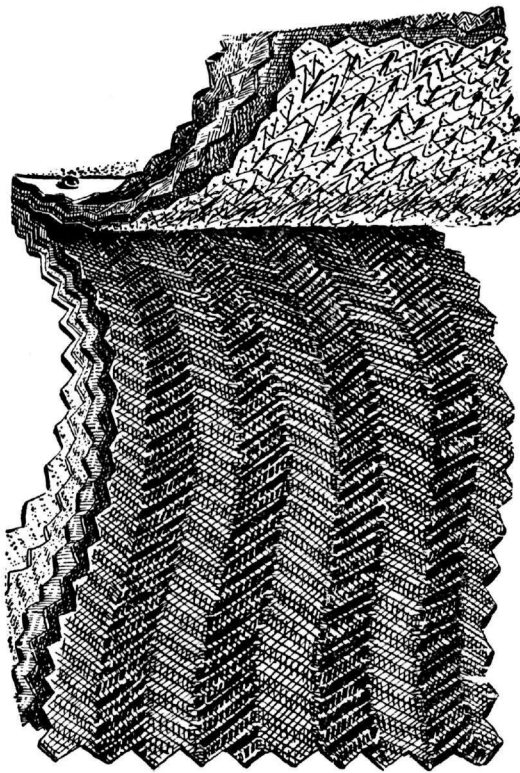
K. Mikhla: Kirjanduslooline valimik IV, kolmas vihik. Vihklugemik progümnaasiumi IV klassile ja realkooli II klassile. Lisaks kirjandusloolisi teatmeid ja harjutusülesandeid. O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“. Tartus, 1937. Hind kr. 1.15.

K. Mikhla: Kirjanduslooline valimik IV, 1. ja 2. vihik. Vihklugemik progümnaasiumi IV klassile ja realkooli II klassile. O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus, 1937. a. Hind kr. 0.90.

H. Jänes ja O. Parlo: Eesti keele grammatika ja harjutustik koolidele V. Tuletusõpetus. Progümnaasiumi V, realkooli III ja kutsekooli III klassile. O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“, Tartus, 1937. a. Hind kr. 0.90.

J. Gnadenteich: Üldine kirikulugu. Vana- ja kesk-aeg. Gümnaasiumi I klassile. O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus, 1937. a. Hind kr. 1.90.

H. Jänes ja O. Parlo: Eesti keeleõpik algkoolidele. 6. õppeaasta. O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartu, 1937. a. Hind kr. 0.95.

Et Teil oleks võimalus aegsasti ja rahulikult kaaludes täiendada oma sügisriietust, oleme varakult varustanud oma riidekauplused sügishooaja uudiskaupadega.

Meie kauplustes traditsiooniks kujunenud kindlad, kaubaväärsed hinnad ja tihe kontakt moeilmaga tagavad Teile riietusküsimuse soodsa lahenduse.

A/s TEKLA RIIDEKAUPLUSED:

**TALLINN, SUUR KARJA 15
TALLINN, PÄRNU MNT. 6**

**HAAPSALU, KURESSAARE, MUSTVEE,
NARVA, PETSERI, PÄRNU, RAKVERE,
VALGA, VILJANDI, VÖRU**

*Jälgige uudisväljapanekuid meie kaupluste vaateakendel ja
küllastage meie kauplusi ostukoostusega!*

*Võidukale
rahvale*

omatööstuse meistersaavutused

Ahto * Kuldmedal
Turist*Idamaa Kuld

ETK naudingsuitsud

K. VANAVÄIKI

